

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt

Versijnt maandelijks - Jaargang 79 - No. 11 november 1977

Officieel orgaan van de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland

STARTPAKKET

VOOR BEGINNERS en andere Imkers

bestaande uit:

- 1 Dak Spaarkast
 - 1 Bodem Spaarkast
 - 1 Broedkamer Spaarkast
 - 1 Honingkamer Spaarkast
- } Bouwpakket Multiplex W.B.P.
- 10 Broedkamerraampjes - 10 Honingkamerraampjes - 10 vel Kunstraat broedkamer - 10 vel Kunstraat honingkamer - 50 stuks Afstands-blikjes - 1 klosje Raampjesdraad - 1 Spoorwielletje - 1 Gaatjespriem - 100 Metalen oogjes - 1 ex. Het Grote Bijenboek - 1 Bijenkap - 1 Bijenveger - 1 Dathepijp - 1 Raampjeslichter.

VANAF NU T/M 31 JANUARI 1978 VOOR f 197,50

Weer veel nieuwe ARTIKELEN in de GEHEEL GEMODERNISEERDE WINKEL

- o.a. Honingmede f 9,50
- Praktische Bijenteelt f 7,50 (Duits)
- Der Neue Weg f 7,50 (Duits)

PRAKTISCHE GESCHENKEN VOOR DE DECEMBERMAAND: Diverse boeken, heren zakhorloges, dasspelden, stropdassen, enz. enz.

Het Bijenhuis is nomaal geopend op werkdagen van 8.00-12.00 uur en van 13.30-17.00 uur. Ook geopend op zaterdagmorgen van 9.00-12.00 uur op: 19 november, 3 december, 17 december, 7 januari, 21 januari en 4 februari.

Tegen een geringe prijsverhoging (bijdrage in de vrachtkosten) zijn onze artikelen ook verkrijgbaar bij de afdelingsdepôts: Boerenbond-Neerbosch-Hees, St. Agnetenweg 63, Nijmegen. Afd. Bunnik/Houten, B. Th. Barten, Koningslaan 23, Bunnik, telefoon 03405 - 17 42.

Afd. Velsen en omstreken, H. S. Homburg, Velsersduinweg 165, IJmuiden, telefoon 02550 - 2 15 30.

Depôt Achterhoek, B. Meijerman, Dwarsdijk 6, Halle, tel. 05736 - 4 79.

Afd. Epe, Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg 7, Epe, tel. 05780 - 23 17.

de heer H. Troost, Rollecaterweg 13, Nieuwleusen, tel. 05296 - 15 80.

Depôt afd. Schouwen Duiveland, v. d. Wekken, Provinciale weg 5, Kerkwerf, tel. 01110 - 27 89.

BIJENHUIS-WAGENINGEN

GRINTWEG 273
Algemene Bank Nederland Wageningen
rekening nr. 53.91.42.900

Postgiro 823276
(Bijenhuis)
Telefoon 08370 - 1 28 63

MAANDSCHRIFT VOOR BIJENTEELT. Adres redactie en administratie: Bijenhuis, Wageningen.

Commissie van Redactie: W. Assink en H. G. Maagendans. De niet van redaktiewege geplaatste artikelen vertolken de mening van inzenders en geven niet altijd het inzicht van de redactie of het hoofdbestuur weer.

Alle stukken aan het Bijenhuis te Wageningen, ook opgaven en betaling van advertenties en speurbijtjes. Giro 82 32 76.

BIJ ONZE OMSLAGFOTO

Op de 69e honing- en bijenmarkt te Eerbeek was er veel belangstelling voor onze nieuwe bijenkasten. De solide constructie met hoekverbanding had ieders belangstelling.

INHOUD VAN DIT NUMMER:

	blz.
Bijenteelt in West Canada	167
Nosema-onderzoek	168
Op bezoek bij een beroepsimker	169
Lezersbrief uit de Verenigde Staten	171
Contributiebetaling - Verkiezing H.B.-leden - Voorstel A.V.	174
Stichtse Imkersdag	174
Overwinteren van stuifmeelraten	175
Honing enten - Weer/Bijenpraat	176
Zwermvoorbereiding	178
Stuifmeelvoorziening	179
Raadsel zilverlinde opgelost	181
De Acarapis woodi	182
Raamwerk - Oogst en Dracht	184
Afdelingsnieuws	185

BIJENTEELT IN WEST CANADA II

Om de draad van de vorige keer op te pakken (sept.no.); ik ben gestopt in half juni; het koolzaad en de verschillende soorten klaver beginnen te bloeien. Als de volken sterk genoeg zijn wordt een derde bak op de kast gezet. Dit is de eerste honingbak en deze bevat witte raten en eventueel kunstraat. De honingbakken hebben dezelfde afmetingen als de broedbakken. De 1ste honingbak heeft onbebroede raten omdat een moer eerder in bebroede dan in onbebroede raten legt, zo krijg je dus minder snel broed in een honingbak zonder een moerrooster te gebruiken. Na enige tijd goed weer worden de 2de, 3de, 4de, 5de en zelfs 6de honingbak opgezet. Je krijgt de meeste honing door de kasten laag te houden en zo gauw een bak vol is deze te verwisselen voor een lege. Tijdens een dracht kunnen de bijen een lege bak met geslingerde raten (natte raten) in 3 à 4 dagen vullen. Een „droge” bak vullen duurt een paar dagen langer. Het probleem is echter dat er tijdens de oogsttijd geen tijd is om van alle volken tegelijk honing af te halen. Van een groot aantal volken wordt maar één keer honing afgehaald.

Half juli staat het koolzaad in volle bloei evenals de alsikeklaver (bastaardklaver), de honingklaver en de alfalfa of lucerne. Velden tot aan de horizon. Het koolzaad bloeit hier maar erg kort, maar door verschillende zaaidata is er tot eind juli koolzaad in bloei. De klavers worden voornamelijk voor hooibouw geteeld en worden geoogst zodra de bloei begint. De klavers voor de zaadteelt bloeien tot na de eerste nachtvorst, hiervan wordt dan ook de meeste honing

De bijen worden uit de honingkamer geblazen.

De ramen worden in de ontzegelmachine gestopt.

geoogst. Eind juli begint ook de rode klaver te bloeien en bij gunstig weer halen de bijen hier ook enorme hoeveelheden van binnen.

Dan nu het honing oogsten zelf. Met een man of vier haal je per dag van ongeveer 150 volken honing af. Je begint 's ochtends vroeg en als iedereen bijendicht is aangekleed en op zijn plaats staat begint het feest (wat je na 2 maanden geen feest meer noemt). Een bak met honing wordt voor de kast op een „glijbaan” gezet en de bijen worden er met grote kracht uitgeblazen.

Iedere kast krijgt 1 of 2 bakken met lege raten plus raten met broed die toch nog tussen de honingraten zaten. De kans dat de moer uitgeblazen wordt is natuurlijk aardig groot. Meestal kruipt ze weer terug in de kast, maar soms gaat ze ook wel eens onder het „pallet” zitten of neem je een kunstmatige zwerm met de honing mee naar huis. Een feit is dat we aan het eind van het seizoen behoorlijk wat moerloze volken vinden. Dit wordt echter ook veroorzaakt door de slechte kwaliteit van de moeren in de „packages” die toch maar één seizoen meegaan. De leeggeblazen bakken worden op een truck gestapeld en snel afgedekt met een dekkleed tegen roverij en regen. Thuis in het „honeyhouse” worden de bakken eerst een etmaal in een ruimte met een temperatuur van 40 gr. C geplaatst om de honing beter slingerbaar te maken. Het slingeren gebeurt door een aparte ploeg. Eén persoon stopt de raten in de ontzegelmachine, twee mensen vullen de grote slin-

gers en één haalt de slingers weer leeg. Vermeld moet worden dat dit niet de modernste manier van honingslingeren is.

De honing uit de slingers en ontzegelmachine wordt in een warmtewisselaar gepompt waar ze enigszins verwarmd (niet verhit) wordt en gaat naar een wasseparator. Deze machine scheidt waszegels van honing door centrifugale kracht.

Dan wordt de honing in grote tanks opgeslagen om een dag te „rusten”. Nu kunnen de lucht-bellen naar boven komen. Uiteindelijk wordt de honing in vaten van plm. 650 pond gedaan, klaar voor verzending. De was (uit de wasseparator) wordt omgesmolten tot blokken van ongeveer 25 pond. De opbrengst van was (zegels + slechte raten) bedraagt in gewicht ongeveer een tiende van de honingopbrengst van dat jaar.

Op dit bedrijf hebben we dit jaar 175 pond honing per gekochte package geogost, wat wel

nodig was na 3 slechte jaren. Op bedrijven hier in de buurt die met het 2 koninginnensysteem werken haalde men ruim 350 pond per volk, maar dat is dan ook een veel intensievere manier van imkeren, wat ook meer manuren per volk kost.

Veel imkers in Canada zijn lid van een soort coöperatie waarbij iedere imker behoeftigheden kan krijgen. Ieder lid moet bovendien elk jaar een bepaalde hoeveelheid honing aan de coöperatie verkopen. Het overgrote deel gaat echter naar Californië en overzee (Europa). Op dit moment is de honingprijs 50 dollarcent per pond, maar zal nog oplopen wegens het slechte oogsten in de U.S.A.

Het derde artikel over bijenteelt in West Canada zal gewijd zijn aan het inwinteren en zal hopelijk in een volgend nummer verschijnen.

Bas Sprengers

Oproep medewerking Nosema-onderzoek

Nosema, bijenziekte nummer één, heeft dit jaar niet in onrustbarende vormen onder de bijen geheerst. Toch is dit allermintst reden de aandacht voor deze ziekte te laten verslappen. De veroorzaker van de ziekte, de tot de orde der protozoën behorende eencellige, *Nosema apis* Zanderi, is namelijk hardnekkig en moeilijk bestrijdbaar. Het verkrijgen van meer feitenmateriaal is één van de elementen die het mogelijk zullen kunnen maken doeltreffende methoden te ontwikkelen om de ziekte onder de duim te houden.

In de groep Zuid-Holland is, mede naar aanleiding van een mededeling in het Groentje nr. 12 van december 1976, door de afdeling Oegstgeest e.o. een Nosema-werkgroep gevormd.

Deze heeft een enquêteformulier ontworpen waarin niet alleen vragen zijn opgenomen over bijenvolken die van Nosema te lijden hebben gehad en over de manier waarop Nosema dan bestreden is, maar ook over o.a. bedrijfsmethode en drachtbronnen. Algemene vragen over bv. de bedrijfsmethode kunnen naar onze mening van groot belang zijn bij eventueel in de toekomst optredend Nosema. De enquête is dan ook bedoeld voor alle imkers en niet alleen voor hen van wie bijenvolken al eens van Nosema te lijden hebben gehad. Met de Proefbijenstand Ambrosiushoeve is overlegd over het enquêteformulier. Eveneens wordt met de Ambrosiushoeve nog gesproken over het verrichten van

onderzoek van monsters van bijen op Nosema-sporen door de leden van de werkgroep.

Wanneer dit nummer van het „Groentje” verschijnt is een begin gemaakt met de verspreiding van de enquête-formulieren in de afdelingen van de groep Zuid-Holland. De secretarissen van deze afdelingen zijn aangeschreven met het verzoek de aandacht van de leden te vestigen op het onderzoek. Tevens is gevraagd in iedere afdeling een coördinator voor Nosema in te stellen. Dit kan o.i. van groot belang zijn voor een goede voortgang en een goed resultaat van het onderzoek; temeer daar het onze bedoeling is het onderzoek gedurende een aantal jaren te herhalen.

Bij deze willen wij een oproep doen aan alle leden in de groep Zuid-Holland om medewerking te verlenen. Bij de afdelingssecretarissen zijn in beperkte mate enquête-formulieren te verkrijgen. Deze zijn ook te verkrijgen bij de Nosema-werkgroep, tot welke belangstellenden, **ook van elders uit het land**, zich om nadere informatie kunnen wenden.

Het verkrijgen van zoveel mogelijk gegevens is van groot belang. We rekenen dan ook op veel medewerking.

De Nosema-werkgroep
p/a Job Penning
Bolpraamwerf 7
Leiden
Tel. 071-210674

Op^{tv} bezoek bij een beroepsimker met 35 jaar praktijkervaring

Op 19 oktober 1977 had ik het voorrecht een dag te mogen doorbrengen bij de fam. Schehle, die in Maierhöfen bij Immenstad (Duitsland) een zg. Wanderimkerei exploiteert.

Schehle, wiens naambord vermeldt: „Staatlich anerkannte Imkermeister, Lehrbetrieb, Groszbienenzuchtanlagen, Fabrikation und Forschung“, een telg uit een oud imkergeslacht, is daar hoofd van een familiebedrijf, waarin hij beschikt over drie volledig opgeleide zoons, terwijl een vierde op de „Imkerschule“ doende is met zijn studie voor imker; moeder en dochter verzorgen o.a. het commerciële gedeelte van het bedrijf.

De drachtgebieden, waarin Schehle zijn ca. 750 volken plaatst, strekken zich uit van de N.O. zijde van de Bodensee (fruit), ± 400 m boven A.P., waar de volken voorafgaande aan de fruitbloei ook overwinteren, tot in de boven Allgäu (700 - 1000 m boven A.P.), waar resp. geogst wordt op de rijk bloeiende bergweiden (overwegend paardebloemen), vervolgens op „die Fichte“ (Spar, lat. Picea) en tot slot op „die Tanne“ (Zilverspar, lat. Abies); v.w.b. de laatste twee resp. „Wald- und Tannenhonig“.

Het verplaatsen van de volken geschiedt met een vrachtauto met laadkraan en een aanhangwagen, capaciteit ruim 100 volken.

Aldus liggen de drachtgebieden tot op een afstand van enkele honderden kilometers binnen zijn bereik. Bij huis heeft hij doorgaans geen bijen ondergebracht.

Het overwinteren aan de N.O. zijde van de Bodensee, temidden van de vele boomgaarden, vindt zijn oorzaak in het milde voorjaarsklimaat aldaar, waardoor de bijen enkele weken eerder tot ontwikkeling komen.

Voor het verdere relaas zij opgemerkt, dat de drachtomstandigheden in het werkgebied van Schehle (Immenstadt e.o.) redelijk gunstig en vrij constant zijn.

De „Wald- und Tannenhonig“ maken ongeveer de helft uit van zijn honingopbrengst.

De klimaatomstandigheden zijn er in 't algemeen n.m.m. niet slechter dan in ons land.

Schehle is een veelzijdig imker, wiens aktivi-

teiten behalve de honingproductie, eveneens de volgende „naturlbelassene“ branches omvatten. het oogsten, verwerken en verkopen van de „vitalstoffen“:

- stuifmeel per fles:
DM 21,95 per 170 gram
- stuifmeel in capsules:
DM 45,45 per 90 exemplaren
- propawas (ontzegelwas):
DM 13,60 per glas van 400 gr.
- mede:
DM 7,00 per fles van 0.7 l.
- gelei royal:
DM 93,50 per 30 gram
- voorts formapies royal, tonicum weiszorn, bienenwaben, tonicum en bio tonicum, variërend in prijzen van DM 20,— tot 95,—.

Verder houdt deze grootimker zich bezig met koningineteelt, waartoe hij over een speciaal daartoe ingerichte broedstoof, ter grootte van een flinke diepvriezer beschikt, waarin zowel de temperatuur als de vochtigheidsgraad regelbaar zijn.

Zijn koninginnen (de Regina 2000), een hybride van de Italiaanse en Carnica bij, kweekt hij zowel voor eigen bedrijf als voor de handel.

Tot slot fabriceert en levert hij de bij hem in gebruik zijnde bijenkasten, alsmede alle samenstellende delen; hij beschikt daartoe over een uitgebreid park houtbewerkingsmachines.

Om een voorbeeld te geven van zijn productiecapaciteit zij vermeld, dat raampjes gedurende het winterseizoen worden aangemaakt in series van 30.000 stuks.

Zijn gemiddelde jaarproductie aan honing bedraagt 50 kg per volk; zonder intensieve stuifmeelwinning zou de honingproductie ettelijke procenten hoger liggen.

Zijn successen schrijft onze grootste beroepsimker van Duitsland toe aan het gebruik van de Langstrothkast met zijn originele raampjes. De Duitse imkerij met haar vele soorten kasten en raampjes kennende, was het een grote en gedurfde stap voor Schehle om in 1967 volledig op deze Amerikaanse kast over te gaan.

Zijn succes met deze kast verklaart wellicht de

hoge verkoopcijfers; tijdens mijn bezoek was de gehele voorraad uitverkocht. Uitsluitend gedurende het winterseizoen werkt hij aan de productie van kasten en kastdelen.

Het was bekend, dat de geheel enkelwandige, 's werelds meest verbreide Langstrothkast, na de overwintering kampt met beschimmelde kantraten. In Amerika, als ook in ons land worden 's winters veelal de kantramen verwijderd of wel vervangen door platen styropor of roofmate.

Schehle komt de eer toe het schimmelprobleem te hebben opgelost; hij overwintert zonder dat er één raam wegens schimmel e.d. in het voorjaar verwijderd behoeft te worden.

Aan zijn praktische en weldoordachte oplossing zal ten gerieve van onze geïnteresseerde leden binnenkort een speciaal artikel gewijd worden.

Hoewel de bij deze professionele imker opgedane indrukken menige pagina zou kunnen vullen, wil ik met enkele kernachtige uitspraken en principes van Schehle eindigen.

- wij hebben ervaren, dat de volledig enkelwandige kasten beter zijn dan de dubbelwandige met al hun samenstellende delen en toebehoren, inzonderheid v.w.b. de „wanderimkerei”.
- kunststofkasten, in welke vorm ook, hebben hun bruikbaarheid niet kunnen bewijzen;
- vastgesteld is, dat bijenvolken beter functioneren in vrije opstellingen, waarbij de kasten op slechts 12 cm hoge bokken staan; hogere bokken veroorzaken verlies aan vliegbijen;
- de kasten bezitten een losse omkeerbare bodem, die na de inwintering gekeerd wordt; het grote vlieggat (dat op dezelfde wijze verkleind kan worden als bij onze nieuwe spaarkast), is niet afsluitbaar d.m.v. een scharnierende vliegplank, hier vormt de verlengde bodemplaat een soort vaste vliegplank; kwaadwilligen kunnen de kast dus niet afsluiten.

Bij het reizen wordt gebruik gemaakt van een gagen voorzetstuk (Wandergitter), dat met een reisriem wordt bevestigd. Vanwege het reizen op zeer grote afstand vond Schehle dit systeem beter dan bodemventilatie;

- de stuifmeelval is zo geconstrueerd, dat ze bij in gebruikname de losse bodem vervangt; de lade waarin het stuifmeel terecht komt wordt aan de achterzijde van de kast in- c.q. uitgeschoven;
- alle volken, die twee broedkamers niet volledig bezetten worden op één broedkamer ingevoerd en overwinterd;

- een suikeroplossing wordt nimmer met warm of kokend water samengesteld (Schehle gebruikt hiertoe een betonmolen); bij gebruik van heet water heeft hij de ervaring opgedaan, dat er een te harde kristallisatie plaats vond, die in het voorjaar tot dorstnood aanleiding kan geven;

- bij het inwinteren nimmer toevoegingen doen aan de suiker;

- gebruik geen bijenvoer waarin zich anti-*No-sema* preparaten bevinden;

- Carnica's. De erfelijke niet te beteugelen zwermdrift en het vroegtijdig afnemen der broedactiviteiten zijn er oorzaak van, dat ik mijn oude liefde voor de Carnica's definitief heb afgezworen;

- sinds 10 jaar werkt Schehle met de zg. Regina 2000 koninginnen, een kruising van de Italiaanse en Carnicabij, die hij beschrijft als een zachtmoedige, zwermtrage en actieve haalbij met grote bouw- en verzamelijver;

- koninginnen altijd met een aantal begeleidende bijen invoeren!!!

- Schehle werkt niet met vegers, doch voor zover zwermgevaar aanwezig is, ($\pm 20\%$) met vliegers en voorts met „zuigelingen”, zijnde een soort aflegger, die men boven een rooster op het volk plaatst;

- een vlieger moet men altijd kunstraat laten uitbouwen; aldus wordt de voedersapstuwning opgeheven;

- een moerrooster wordt, behalve bij het maken van „zuigelingen” nooit gebruikt;

- voor de honinggoogst wordt gebruik gemaakt van een honingkamer met slechts 8 ramen (Dickwaben); het afnemen van de honingkamer geschiedt met behulp van een zeer doelmatige altijd functionerende bijenuitlaat.

Zijn ervaringen, waarvan ik er enkele in een kort bestek heb weergegeven, heeft Schehle in een boekwerkje neergelegd, t.w. „AUFBAU UND UMBRUCH EINER GROSZIMKEREI”, Auflage 1977.

Dit boekje, verkrijgbaar bij het Bijenhuis, prijs f 7,50, is voor een gevorderd imker, die de Duitse taal beheerst, een stuk interessante en leerzame bijenlectuur van het laatste uur.

J.J.Sp.

Red.: Zie in dit verband ook het artikel over de grootimker K. Pfefferle „Er bij zijn is alles”, opgenomen op blz. 21 van de jaargang 1976, die ongeveer in hetzelfde gebied imkert en ongeveer tot dezelfde conclusies is gekomen.

LEZERSBRIEF UIT DE VERENIGDE STATEN

De heer Gerbrand van Dijk, 113 Hilltop Circle, Milford CT 06460 U.S.A. schrijft ons: Tijdens mijn bezoek aan uw Bijenhuis in augustus kreeg ik de 1976 jaargang van uw maandblad. Bij het bestuderen daarvan kwamen verschillende gedachten naar voren.

Voor het geval dat het uw lezers mocht interesseren laat ik „januari en februari” hier volgen. In het januarinr. „Suriname III” dacht ik bij het knippen van de koningin eraan dat „Beemaster” Arroyo Gande Californië en sommige anderen beweren dat het knippen vaak in „supersedure” (stille moerwisseling) resulteert, omdat de bijen „denken” dat er iets met haar verkeerd is. Dr. Newton van het „Central Connecticut State College” leerde mij dat wanneer een zwerm weer terugkeert omdat de koningin niet meekon, zij toch weer, zo gauw als dit mogelijk is er vandoor gaat met één van de inmiddels uitgekomen „zwermkoninginnen”.

Verder in januari „De lezer schrijft”. De heer Koeman schrijft tamelijk lovend over de Langstroth-kasten. De meerderheid van de imkers hier gebruikt deze kasten en is er tevreden mee. Zoals U misschien bekend is gebruikt men hier over het algemeen twee diepe bakken voor het broednest (inwendige maten plm. 37½ cm. bij plm. 48½ cm, hoogte plm. 24 cm). Alleen de honing die daarboven wordt opgeslagen wordt afgenomen, zodat de volken met 50 à 60 lbs. (engelse ponden, ongeveer 450 gr.) is 22.7 — 27.2 kg honing de winter ingaan. Wat mij niet duidelijk is waarom b.v. de spaarkast of de simplexkast niet zou voldoen. Immers een kast met bovenbehandeling kan elke gewenste ruimte bieden door er eenvoudig diepe of lage bakken op te stapelen. Voor hen die bij de natuur of de holle boom willen blijven zelfs een voordeel vanwege iets nauwer en hoger model. De constructie van een simplexkast kan net zo degelijk gemaakt worden, zodat dit ook geen nadeel hoeft te zijn. Niet iedereen laat de bijen hier 50 à 60 lbs. honing voor de winter. De heer Taylor, wereldbekend vanwege zijn boeken over bijenteelt en zijn maandelijks rubriek „Bee Talk” (Bijenpraat) in „Gleanings in Bee Culture” zegt dat één diepe en één lage bak voor het broednest voldoende is in de staat Connecticut. Naar ik meen bevat een volle „Shallow super” (lage honingkamer) 30 lbs. honing en een lage Dadant honingkamer 40 lbs. (De „Dadant”-kasten zijn eigenlijk diepere Langstrothkasten). Mijn broedruimte is een combinatie van een diepe Lang-

strothbak met een lage Dadant-bak. In het warme zuiden van dit land, waar de bijen het hele jaar door wat kunnen vinden is misschien één diepe bak voldoende. In Trumansburg, staat New York, waar Dr. Taylor zijn bijenstand heeft kan het met minder dan 2 diepe bakken. Sommige imkers in het koude gedeelte van Canada en de U.S.A. doden alle bijen, halen alle honing eruit en beginnen elk jaar met nieuwe „packages” (kale volken) uit het zuiden van de U.S.A.

Een package is 2 of 3 lbs. bijen met of zonder koningin en kost 15 tot 25 dollar. Vanzelfsprekend moet ik in het oog houden dat ik waarschijnlijk niet voldoende af weet van de Nederlandse bijenteelt. Uiteindelijk zijn de meesten van ons meer geïnteresseerd in de honing. Veel bijen **op het juiste tijdstip** kan daartoe bijdragen.

Het lijkt mij een eerste vereiste op de hoogte te zijn van de verschillende plaatselijke omstandigheden voordat men iets kan adviseren. In „Suriname IV” trof het mij dat de schr. voldoende op de hoogte is van de plaatselijke omstandigheden en deze raad kan geven.

Zoals ik schreef zijn dit mijn gedachten, welke in dit geval werden gestimuleerd door wat ik had gelezen „The hive en the honeybee” pag. 641. Daar wordt gesuggereerd dat er een verband kan zijn tussen stimulerend voeren met suiker en nosema apis. Dit op zijn beurt deed mij denken aan het feit dat in Nederland meer gevoerd wordt dan hier en de vraag kwam op zou er een relatie kunnen zijn tussen voeren en nosema apis? Misschien iets voor onderzoekers? Verder vraag ik mij af of Nederland honing importeert en als dat zo is of men weet of de geïmporteerde honing afkomstig is van volken die met Fumidil B. (fumagillen) zijn behandeld. Mocht dit zo zijn dan is er iets niet helemaal in orde. Ik zou denken dat wanneer men kan en moet voorkomen dat suikerstroop in de honing terecht komt men er ook voor kan zorgen dat suikerstroop met fumidil B. er niet in terecht komt. Dit alles omdat ik hoorde zeggen dat Fumidil B in Nederland niet gebruikt mag worden (schr. voegt bij zijn brief een uitvoerig artikel over de ontwikkeling, bereiding en toepassing van Fumidil B.).

Uit het artikel van K. Pfefferle in het februarinr. blijkt dat zijn werkwijze en methoden tot op bepaalde hoogte overeenkomen met de methoden die hier worden gevolgd, zoals veel ruimte en sterke volken. Het naar mijn mening zo juist gestelde commentaar van de redactie aan het

eind van het artikel van Pfefferle zegt iets over wel of geen bodemventilatie. Terwijl ik in Holland was hoorde ik iets over proeven in Zwitserland die bewezen dat bovenventilatie niet het beste is. Zeker is dat men hier zal moeten zoeken om een kast zonder bovenventilatie te vinden. In „terugblik op het Groentje van 1975" is „condens van de warme suikeroplossing" mij niet duidelijk en ik vroeg mij af hoe lang een suikeroplossing warm blijft. Het lijkt mij een gebrek aan bovenventilatie te zijn. In de „beginnersrubriek" ben ik het weer eens met de heer D. H. Koeman wanneer hij zegt „dat we de plaats van imkeren niet gelijk kunnen beoordelen omdat deze soms heel veel uit elkaar lopen". In reactie op „Voerbak versus voeremmer" twijfelt A. G. M. den Boer er aan of het „een kwestie van smaak" is en schrijft dan dat hij de voerbak preferereert, hetgeen een kwestie van smaak schijnt te zijn. Tot gisteravond was mijn smaak de Boardman feeder omdat ik elke dag kon zien hoeveel werd opgenomen zonder de kast open te maken. (De Boardman feeder is een voerapparaat dat in de vliedspleet wordt geschoven en waarop buiten de kast een honingflacon of iets dergelijks met een doorboorde deksel kan worden gezet op dezelfde wijze als wij met een omgekeerde honingflacon of jampot door de dekplank voeren, red.). Maar toen ik gisteravond thuiskwam ontdekte ik dat kast 2 beroofd werd.

Dat was misschien niet gebeurd met een voerbak of voeremmer. Over het algemeen gebruikt men hier lege zure-bommen-flessen e.d.

In „niet praten, maar doen" staan 2 woorden die mij het belangrijkste lijken van de hele jaargang „Verbetering van bijenweide". Elke cent daaraan in Nederland uitgegeven kan haast niet anders dan dividend opbrengen.

Wat de „Midnites" en „Starline" hybriden betreft (Jaagkieps febr.nr.) die heb ik beide. 4 $\frac{1}{2}$ volk gaf mij dit jaar 554 lbs. honing, terwijl we ze elk nog 40 lbs. lieten behouden voor de winter. Ik schrijf 4 $\frac{1}{2}$ omdat één van de vijf volken op een bepaald ogenblik geen koningin, geen eitjes en geen broed had. Toen ik dat volk weer op gang had, had het slechts de helft van de honing die de andere vier hadden verzameld.

Deze 5 volken waren iets verzwakt in juni toen ik ramen met broed en bijen afnam om 3 nieuwe en één zonder moeder op gang te helpen. Ik heb liever „Midnites" het zijn kaukasische bijen en makkelijker om mee om te gaan dan de „Starline" die van Italiaanse afkomst zijn. Ik ben bezig alle „Starline"-koninginnen door Midnites te vervangen. Het zou niet erg wetenschappelijk zijn wanneer ik gebaseerd op mijn ervaringen zou verkondigen dat hybriden beter zijn dan gewone koninginnen. Aan de andere kant is het

moeilijk te geloven dat de duizenden hybriden welke hier gekocht worden allemaal naar dome imkers gaan. Ik denk dat we nu twee opinies hebben, geen van beiden tot gegarandeerd nut van de Nederlandse imker. Het is dus de kunst van de imker uit te maken in hoeverre deze gegevens op hem van toepassing zijn. Conclusie?

Het testen van een aantal hybride-koninginnen in een aantal volken tegenover evenveel inheemse koninginnen op zoveel mogelijk verschillende plaatsen in Nederland.

Nog even dit, ik gebruik geen roosters en zoals geschreven zijn mijn kasten één Langstroth diep plus één Dadant ondiep, totale hoogte 41 cm voor het broednest. Eén van mijn kasten staat altijd op een weegschaal en nam vanaf 30 april 1977 tot 9 juli 1977 169 lbs. in gewicht toe en gaf meer honing dan één van de andere vier. Hoewel ik tevreden ben met mijn hybriden, die mij meer dan het dubbele van de gemiddelde honingopbrengst in de Ver. Staten leveren, kan ik toch niet bewijzen dat het de hybriden zijn die het hem doen. Ik heb nl. een vriend die ongeveer 40 km van mijn bijenstand er één kast op na houdt. Hij heeft een doodgewone koningin en krijgt elk jaar ongeveer 180 lbs. honing van dat éne volk. Of het nu voor de bijenhouders hier een goed jaar of een slecht jaar is blijft voor hem hetzelfde, elk jaar krijgt Jack ongeveer 180 lbs.

Het volgende om U te laten zien dat men er eigenlijk helemaal geen touw aan vast kan knopen. Een andere bijenvriend, die ook in Milford woont en twee van zijn 17 volken op minder dan 50 m van mijn bijenstand had staan kreeg vorig jaar helemaal geen overschot. Hij heeft geen hybriden. Hij verloor gedurende de laatste strenge winter 16 van de 17 volken, inclusief de twee die 50 m van de mijne staan.

Mijn plan is om toch een paar volken met een „gewone" koningin te proberen. De reden is dat het mij lijkt dat de bijen lastiger zijn wanneer een hybride is opgevolgd door een van haar dochters. De honingopbrengst schijnt in dat geval hetzelfde te blijven of iets beter te worden.

Twee andere imkers uit deze omgeving veronderstellen ook dat dit zo is omdat zij beiden ook deze ervaring dachten te hebben.

Dit zijn dan de gedachten die bij mij opkwamen bij het lezen van het januari- en februarinr. van uw maandblad. Alhoewel een en ander tamelijk was overwogen zal het misschien toch hier en daar heet van de naald blijken te zijn. Mocht U dat ontdekken dan gaarne uw reacties want er is voor mij nog heel wat te leren.

Mocht U mijn gedachten in verband met de andere 10 exemplaren willen weten, dan ben ik gaarne bereid U ook die te doen toekomen.

Ook dacht ik dat een kort verslag van de inhoud van onze bekendste twee maandbladen U zou kunnen interesseren. Alles bij elkaar genomen lijkt het mij verstandig veel zelf te proberen en dat te behouden wat voor U het beste werkt.

Nog even terug naar mijn vriend Jack.

Ik vergat te schrijven dat Jack een ondiepe bak met kunststraat of lege raat onder het broednest heeft. Jack zegt: „Ze moeten ruimte hebben om te kunnen staan!”.

Nadat dit allemaal was geschreven kwamen er drie bijenbladen t.w. Gleanings in Beeculture okt. '77; American Beejournal okt. '77 en Bee Craft sept. '77. Waarschijnlijk in verband met de tijd van het jaar werd in sommige bladen veel aandacht besteed aan overwinteren. „Timely Chats” A.B.J. okt. '77 pag. 610 zegt o.a. „Voldoende ventilatie moet worden gegeven. Eén manier is een 3/4 inch net boven de handgreep voor bovenventilatie. Sommige geven ventilatie door het maken van een gaatje in de rand van het binnendeksel. Wanneer gedurende de winter voldoende luchtverplaatsing plaats vindt, zodat het vocht uit de lucht weg kan, zullen de bijen en de raten in topconditie zijn in de lente. Onvoldoende ventilatie kan resulteren in een slechte trosvorming en natte ramen met schimmel, welke misschien opgesmolten moeten worden”. Zover Carlile in Timely Chats.

John Bolf schreef in „Gleanings” sept. '77 pag. 397 „Veel imkers geven ventilatie met een gaatje aan de bovenzijde van de kast. In plaats van gaten boren die later weer opgevuld moeten worden neem ik een houtsplinter 1/8 tot 1/4 inch dik en plaats deze aan de voorzijde op beide hoeken onder de binnendeksel. Het dak wordt iets naar voren geschoven, zodat luchtverplaatsing kan plaats vinden. De bijen proberen deze spleet weer dicht te maken, maar deze is makkelijk open te houden met een zakmes. Bij lage temperaturen, wanneer de ventilatie het hardst nodig is, maken de bijen de spleet niet zo gauw dicht”. Tot zover John Bolf. Wat het laatste betreft zou ik zeggen „Geen wonder, als het erg koud is komen ze niet uit de tros”.

Charles Mraz schrijft in hetzelfde nr. pag. 398 „Dit is het slechtste honingjaar in mijn 50 jaar als imker. Het ziet er naar uit dat ik nog geen lbs. (453,5924 gr) honing zal kunnen afnemen van 1000 volken”. Iets verder haalt hij het volgende aan: „Het meest belangrijke deel van zijn artikel is zijn methode van ventilatie. Vocht en het gebrek aan ventilatie doodt meer volken dan enige andere oorzaak. Je kunt nooit teveel ventilatie geven, maak niet de vergissing te weinig te geven”.

Tot zover Mraz. In „Gleanings” okt. '77 schrijft Dr. Gant D. Morse o.a. hetzelfde als John Bolf

aangaande stukjes hout tussen binnendeksel en kast, maar hij zegt de spleet iets wijder te maken dan nodig is om een bij door te laten. (pag. 435)

Op pag. 437 zegt A. Brewster o.a.: „Wij menen dat de bijen een heleboel koude kunnen doorstaan met voldoende ventilatie en voldoende voedsel, zo opgeslagen dat de bijen er naar toe kunnen komen. Vocht is doodsvijand nr. 1”. Tot zover Mr. Brewster.

Op pagina 438, nog steeds „Gleanings” okt. '77 zegt Stanley Loyer: „Elke kast moet een lege bak met glaswol er bovenop hebben. Hij zegt: Er moet gaas tussen de bijen en het glaswol zijn want je weet nooit waar de bijen de glaswol naar toe brengen. Onder het gaas (glaswolk) moet een gaatje zijn, zodat de bijen daar in en uit kunnen. De bovendeksel (telescoopdekse) moet aan twee kanten open blijven door latjes van 1/2-3/4 inch dikte op twee randen van de glaswolkbak te spijkeren”. Hij zegt verder „Temperaturen van 10 tot 20 gr. F. onder nul zijn hier niet ongewoon gedurende de koudste drie maanden. Eén winter hadden we 18 dagen achter elkaar temperaturen onder nul gr. F. tot 35 gr. F. onder nul”. Tot zover Mr. Loyer. Naar ik meen is 10 gr. F. onder nul in Holland nog niet voorgekomen.

Ook op pag. 438 zegt Mr. Herbert W. Graham dat hij zijn 7 volken goed door de laatste strenge winter kon brengen, terwijl andere van 50-100 % van hun volken verloren. Hij zegt je doet het net als met een huis met ventilatie boven de glaswolisolatie. Hij laat de bodem helemaal open d.w.z. de vliegspleet, welke zonder afsluithoutje ongeveer 3/4 bij 17 inches is. Hij sluit het gat in de binnendeksel af met gaas en heeft glaswol tussen binnen- en buitendeksel en de buitendeksel is ook weer omhoog gebracht door twee latjes, zodat de natte lucht naar buiten kan. Hij vindt dat een gat boven in de voorkant van de kast hetzelfde is als de voorramen van een huis open zetten in de winter, in plaats van het vocht via de vliering of zolder naar buiten te laten gaan”. Tot zover Mr. Graham.

Er waren nog meer interessante artikelen in deze drie bladen en zoals voorgesteld mocht U geïnteresseerd zijn dan ben ik bereid deze op de manier als hierboven aan U door te geven.

Eén hiervan kan ik niet nalaten hier even te vermelden. In „Bee Craft” sept. '77 las ik dat het wereldrecord honingooft van één volk 938 lbs. is. Het record met meerdere koninginnen is 2112 lbs. Er staat een foto van op pag. 183. De kasten zijn 1 1/2 tot 2-maal zo hoog opgestapeld als een man van gemiddelde lengte.

G. van Dijk

(Van redaktiewege bekort)

OFFICIELE MEDEDELINGEN

AAN DE LEDEN

De ledenlijsten en lidmaatschapskaarten zijn weer de deur uit. Wilt U zo spoedig mogelijk de contributie aan de penningmeester van uw afdeling voldoen, zodat het quotum voor 24 december bij het Bijenhuis binnen kan zijn. Met een tijdige afdracht van het quotum verlicht U het administratieve werk op het Bijenhuis in belangrijke mate. Vanzelfsprekend kunnen wij de leden voor wie het quotum niet tijdig is afgedragen in het komende jaar geen januarinummer toezenden. Verspreide leden zenden wij in de loop van december een acceptgirokaart voor de contributiebetaling. Wilt U deze ook zo spoedig mogelijk retourneren?

VERKIEZING LEDEN HOOFDBESTUUR

Voor de groep Betuwe is bij enkele kandidaatstelling als lid van het H.B. gekozen, in de vakature van de heer B. Th. Kinkelaar, de heer J. W. M. Janssen, Jan Heimanslaan 67, Rosmalen, tel.: 073-142170.

De heren J. A. van Ee (Drente), R. A. Geskes (Groningen) en Drs P. C. Muntjewerf (N. Holland) zijn bij enkele kandidaatstelling als H.B.-lid herkozen.

In de groep Overijssel-West is in de vakature, ontstaan door het aftreden van de heer H. A. Habers, bij enkele kandidaatstelling gekozen dhr A. H. Hartman, Beukenallee 15, Zwolle, tel. 05200-18867. De nieuw gekozen H.B. leden treden 1 januari 1978 in functie.

MR. VAN RAPPARD IN AUSTRALIË NAAR HET ZIEKENHUIS

Bij het ter perse gaan van dit nummer bereikte ons het bericht dat Mr. van Rappard terwijl hij in Australië het Apimondiacongres bijwoonde wegens hartbezwaren in een ziekenhuis moest worden opgenomen. Gelukkig is zijn toestand bevredigend, zodat hij na een kort verblijf in het ziekenhuis en enkele weken rust naar huis zal kunnen terugkeren. Mr. van Rappard is vergezeld van zijn echtgenote. Een voorspoedig herstel is ons aller wens!

VOORSTEL ALGEMENE VERGADERING

Het Hoofdbestuur stelt de algemene vergadering voor de Heer Mr. L. R. J. Ridder van Rappard te benoemen tot **erevoorzitter** van de vereniging.

Iedereen welkom op de Stichtse Imkersdag 19 november a.s.

Afdeling Bunnik-Houten e.o. verwacht U!

De bekende Stichtse Imkersdag en Honingkeuring wordt dit jaar georganiseerd door de afd. Bunnik-Houten e.o. Tevens zal deze afdeling op deze dag haar 30-jarig bestaan vieren.

Datum is zaterdag 19 november a.s. in Restaurant „De Engel” te Houten, Burg. Wallerweg 2 (voldoende parkeergelegenheid).

De Stichtse Honingkeuring is bekend door de telkenjare grote hoeveelheid inzendingen, waaraan iedere imker of afdeling van onze vereniging mag deelnemen. Het reglement is in grote

lijnen gelijk aan dat van de Nationale Honingkeuring (zie Groentje aug. 1977).

Ook voor de rubrieken Experimentele Vormgeving en Vlechtwerk kan door iedereen worden ingezonden.

Alle inzendingen worden verwacht zaterdagmorgen 19 november vóór 10 uur in de zaal bij de jury. Alle verdere informatie via telefoonnr. 03405-1305.

Het programma

In de morgenuren vanaf 9 uur wordt de HONING

etc. gekeurd door de jury. Deze keuring is openbaar en kan dus door iedereen bijgewoond worden.

Verder is er zowel 's morgens als 's middags gelegenheid om kennis te nemen van wat de BIJENLECTUURSTAND U allemaal te bieden heeft, terwijl ook het depot der afd. Bunnik e.o. aanwezig is met een ruim assortiment imkers-artikelen.

Hoe U handig een bouwpakket van een SPAARKAST en Zesramer in elkaar kunt zetten zal U ook worden gedemonstreerd.

In de ochtend is er ook een RUILBEURS van nectar- en stuifmeelgevende planten, bollen, knollen en zaden. Wie hiervan over heeft en wil ruilen, wordt verzocht dit mee te brengen.

Om 11.00 uur wordt dan vanuit restaurant Derks voor belangstellenden, een excursie gemaakt naar de afdelingsstal van de afd. Bunnik-Houten (5 min. lopen). Tenslotte is er nog een expositie van strovlechtwerk en zijn er nog andere aktualiteiten in voorbereiding.

's middags

13.30-14.00 u.: Keuring van de Experimentele inzendingen door de imkers.

14.00 u.: Opening middagprogramma — Imkeren NU en MORGEN.

14.15 u.: Wat willen de Vrienden van de Ambrosiushoeve; door de weled. heer M. W. v. d. Meulen.

14.30 u.: IMKERFORUM — Imkersdeskundigen uit het gehele land bespreken vragen van de aanwezigen over: BIJEN - IMKEREN - HONING - DRACHT - BIJENWEIDE - ZIEKTEN - VERENIGING etc.

16.00 u.: PAUZE. Gelegenheid tot bezoek aan de HONINGKEURING, RUILBEURS, BIJENLECTUURSTAND enz.

16.30 u.: UITSLAG der HONINGKEURING - PRIJSUITREIKING en toelichting door de jury.

17.00 u.: ? ? ? ?

17.30 u.: SLUITING.

De lezer schrijft

OVERWINTEREN VAN STUIFMEELRATEN

Het is zaterdag 23 oktober. Vanmiddag hebben de leden van de afdeling Buiksloot gezamenlijk onderhoud verricht op hun bijenpark „De Stertselaer”. Dit gebeurt een paar keer per jaar en het groeit uit tot een gezellige bijeenkomst waar de bijenpraat niet ontbreekt.

Het bewaren van raten met veel stuifmeel was één der onderwerpen dat ter sprake kwam. Natuurlijk proberen we bij de najaarsinspectie zo veel mogelijk van deze — gouden raten — in de volken te brengen, want te veel kunnen ze er nooit van hebben. Lukt het echter niet alle stuifmeelraten in de volken te hangen dan beginnen vaak de problemen. Of er verschijnt na verloop van tijd een laagje schimmel op het stuifmeel, of het wordt keihard waarbij vaak de gehele raat verloren gaat.

Ik meen dit probleem zelf te hebben opgelost door van de specifieke stuifmeelraten alle cellen met stuifmeel te bestrijken met een laagje gekristalliseerde honing, vervolgens met behulp van elastiekjes deze raten in vetvrij papier te wikkelen en ze op een **droge** plaats te bewaren. Als ik deze raten in het vroege voorjaar aan de bijen terug geef weten ze er wel raad mee.

Aangezien ik met snelgrove-borden werk hebben mijn volken in de zomermaanden de beschikking over een bovenzijde. Door het regelmatig aftappen van vliegbijen van boven naar ondervolk (boven het rooster zit de aflegger met oude moer) is een flinke hoeveelheid stuifmeel in de lage honingkamers terecht gekomen. Nadat de volken waren afgevoerd zijn deze bakken met uitgeslingerde raten weer op de dekplank gezet, na de opening voor voeren/bijenuitlaat in de plank met plakband te hebben verkleind. Uiteraard hadden de bijen zich snel over de honingrestanten ontfermd en de raten droog gelikt, maar dat was niet de hoofdzaak.

Er wordt beweerd dat de bijen tijdens deze schoonmaakprocedure het in de raten aanwezige stuifmeel op een zodanige wijze behandelen (conserveren) dat schimmel noch uitdrogen optreedt. Over enkele maanden hoop ik u een gunstig resultaat te kunnen melden.

Voor het goed overwinteren van raten kunnen we verder gebruik maken van de zgn. schoorsteenmethode. Ongeveer hetzelfde bereik ik door de droge raten in de schuur tussen een aantal evenwijdig aan elkaar gespijkerde latten te hangen, zodat de lucht er vrij langs kan cir-

culeren. Het betekent geen last van wasmot zonder paradichloor.

Het is inmiddels half november geworden en in het groentje van deze maand trof mij het artikel van de heer Bekker. Ik ben het geheel met hem eens wat betreft zijn opmerkingen omtrent de kwaliteit van de aangeboden oude raat. Met hem hoop ik dat de imkers even kwaliteitsbewust zullen worden bij het **te koop** aanbieden van raat als bij het **kopen** van kunstraat. Bij het vervolg van zijn betoog zou ik toch wel enige kanttekeningen willen plaatsen.

Natuurlijk is het **wel** nodig dat de bijen bouwen en zijn de wasklieren volledig op z'n plaats, maar verliest u de natuurlijke ontwikkeling niet uit het oog. De bouwcapaciteit der bijen komt volledig aan bod als zij als zwerm een nieuwe staat gaan vormen.

Het vermogen om was te zweten is **essentieel** en dient volledig het in stand houden van de soort.

In hoeverre wij imkers te pas en te onpas gebruik maken van deze bouwmogelijkheid is een geheel andere zaak. Ook ik laat de immen elk jaar heel wat bouwen omdat ik zo'n pas uitgebouwde raat een geweldige aanblik vind en omdat het nog steeds de geldende regel is dat bouwen de aandacht van het zwermen afleidt. Nu we toch weer bij het zwermen zijn beland wil ik nog even een zijsprongetje maken. Nog steeds kunnen we leren dat een zwerm voedselvoorraad voor een paar dagen meeneemt om een eventuele slecht-weerperiode te kunnen overbruggen. Is het echter niet beter te stellen dat de bijen deze honing nodig hebben om een temperatuur op te wekken van 33 tot 36 graden celsius om te kunnen voorzien in de eerste levensbehoefte: HET BOUWEN VAN RATEN?

J. A. Zoet, Nieuw Venne

HONING ENTEN

Wij weten dat vrijwel elke honing kristalliseert. Een niet altijd gewaardeerde eigenschap. Verhitte we de honing boven de 40° C om hem beter uit het fust te krijgen en in potjes te doen, dan verliest hij meestal die eigenschap of kristalliseert grof en alleen bij de bodem. De potten „goedkope" russische honing lijden b.v. aan dit euvel.

Juist omdat wij nooit tonnen honing oogsten, kunnen wij onze honing goed verzorgen en er een uitstekende prijs voor vragen. Als je dat kristalliseren uitlegt aan je honingklanten willen ze geen goedkope honing meer. Dan halen ze in de winkel appelstroop en betalen bij jou graag een goei prijs voor de honing.

Alleen koolzaadhoning wordt wel erg hard en is daarom niet zo in trek. Verkoop je die blokken, dan kan het ook nog je klanten kosten.

Gelukkig kunnen we er wat aan doen. Als je de honing ent krijg je al gauw klanten voor „die witte" honing. Enten is niet zo moeilijk, maar geeft wel wat werk. Je neemt een fijn kristalliserende honing, klaverhoning is zeer geschikt. Steek, roeren wrijf de honing los en giet hem in een grote kom. Doe hierbij een paar lepels pas geslingerde koolzaadhoning en wrijf die er goed doorheen. Weer wat honing erbij en roeren maar. Steeds wat honing erbij en roeren tot de kom vol is. Kiep hem leeg in de bus honing en roer hem zorgvuldig door totdat het een egale massa is zonder er lucht door te mengen.

Twee keer per dag roeren, 's avonds en 's morgens inplaats van b.v. de ochtendgymnastiek. Iedere dag wordt de honing romiger en dikker.

Ga ermee door totdat hij nog net in de potten te gieten is. Het laatste kristalliseren gebeurt in de potten en je hebt honing waar je mes niet meer in breekt.

Verkoop niet al deze potten, maar gebruik het jaar daarop wat van deze potten om te enten.

En zie elk jaar wordt de honing mooier. Voor het roeren in de honingbus gebruik ik een dikke bamboestok. Lezers die zuinig op hun buikje zijn, denken vast aan de mixer! Helaas een slechte gedachte, want je werkt een enorme lading lucht door de honing wat de houdbaarheid negatief beïnvloed. Dus roeren maar!

Baldi Dekker

Voor het roeren is een driekantige beukehouten stok aan te bevelen. Daarmee tijdens het roeren af en toe langs de wand van de bus schrapen. (red.)

WEER/BIJENPRAAT

Ook in 1976 is het weer in staat geweest uitzonderlijke prestaties te leveren, waarbij een ieder wel zijn of haar eigen verhaal kan schetsen. Niettegenstaande de persmedia u hebben overspoeld met de extreme waarden van droogte en hoge temperaturen, waag ik het er op deze zomer terug te komen die reeds in de eerste dekade van mei tropische temperaturen bracht terwijl de boomgaarden in volle bloei stonden. Wie dacht er toen nog aan dat het op de Veluwe in de nacht van 28 op 29 april dicht aan de grond plaatselijk nog meer dan 10 graden had gevoren en het ijs ruim een 1/2 cm dik op de sloten lag? Juni kenmerkte zich, na een aarzelend begin, door zeldzame warmte in de derde dekade welke zich tot in juli uitstrekte.

De laatste dekade van juli luidde echter een periode in met lagere temperaturen en af en toe buitjes. Hetzelfde beeld troffen we aan in de eerste dekade van augustus. Toch bleef ook deze maand zeer droog en werd warmer dan normaal. De zomer vond een abrupt einde in september. De maand september als geheel was zelfs iets te koud. De hoogste temperaturen werden in de laatste dekade opgetekend hetgeen een goed opnemen van het wintervoer zal hebben bevorderd.

Gelijk vorige jaren volgt nu weer een overzicht van het aantal dagen waarop de temperatuur op verschillende stations de 20 graden en tussen haakjes de 25 graden-zomerse dag heeft bereikt. Elke maand is onderscheiden naar de drie dekaden.

Leeuwarden

mei	4 (1)	3	•	=	7 (1)
juni	5 (3)	5	9 (6)	=	19 (9)
juli	10 (6)	10 (2)	4	=	24 (8)
aug.	4 (1)	10 (2)	10 (3)	=	24 (6)
sept.	1	•	1	=	2
					<hr/>
					76 (24)

Schiphol

mei	5 (3)	3	1	=	9 (3)
juni	4 (3)	6	10 (8)	=	20 (11)
juli	10 (9)	10 (3)	4	=	24 (12)
aug.	5 (1)	10 (3)	11 (3)	=	26 (7)
sept.	2	1	4	=	7
					<hr/>
					86 (33)

Andel

mei	6 (5)	3 (2)	3	=	12 (7)
juni	6 (3)	7 (1)	10 (9)	=	23 (13)
juli	10 (9)	10 (5)	7	=	27 (14)
aug.	7 (2)	10 (8)	11 (5)	=	28 (15)
sept.	3	2	3	=	8
					<hr/>
					98 (49)

Vlissingen

mei	4 (3)	2	1	=	7 (3)
juni	4 (2)	7	10 (8)	=	21 (10)
juli	10 (8)	10 (3)	5	=	25 (11)
aug.	6 (1)	10 (3)	10 (3)	=	26 (7)
sept.	2	•	2	=	4
					<hr/>
					83 (31)

Dedemsvaart

mei	5 (4)	2	1	=	8 (4)
juni	5 (3)	6	10 (7)	=	21 (10)
juli	10 (8)	9 (3)	6	=	25 (11)
aug.	4 (2)	10 (6)	11 (3)	=	25 (11)
sept.	•	1	2	=	3
					<hr/>
					82 (36)

Venlo

mei	6 (5)	5 (1)	3	=	14 (6)
juni	6 (3)	7 (5)	10 (9)	=	23 (17)
juli	10 (10)	10 (7)	9	=	29 (17)
aug.	8 (2)	10 (10)	11 (6)	=	29 (18)
sept.	4	1	8	=	13
					<hr/>
					108 (58)

Behalve door de zojuist weergegeven cijfertjes komt de zomer en eigenlijk het hele bijenjaar weer tot leven als ik de aantekeningen door lees die dit jaar van de volken zijn gemaakt. Een aparte plaats heb ik ingeruimd voor een hoofdstuk „opvallend” waarin alles wordt opgetekend wat me tijdens het bezoek aan de bijen als vreemd voorkomt of me op de één of andere wijze extra boeit.

Het maakt niets uit of u een speciale kastkaart gebruikt of een schrift maar ik beveel een ieder aan: schrijf op wat u opmerkt en wat u aan de volken doet.

Naast de gegevens over de ontwikkeling der volken als broedstand, bouwdrift, waardering uitgebouwde raten, steeklust, zwermneiging, voorraad pollen/nectar enz. kunt u een aparte lijst aanleggen van de data waarop honing gevende planten in bloei kwamen, over de kleur van het binnengebrachte stuifmeel en zoek dan eens op van welke planten het afkomstig is.

Door op die manier te werken krijgen de aantekeningen een aparte betekenis voor u en kunt u gelijk nagaan waarom bij volk „zoveel” het keurig uitgewerkte bedrijfsplan volledig uit de hand liep.

Maar laten we eens een paar aantekeningen bekijken die ik in de loop van 1976 heb gemaakt.

maart: Volk 3 opvallend veel dode bijen voor de kast - nageltest: bruine ontlasting, dus geen nosema.

15 april: volken al te sterk om te verenigen; 7 tot 10 ramen broed; volk 1 een dop in de melk bij voldoende ruimte; veel losse nectar.

25 mei: bovenzijde kop van veel haalbijen geel gekleurd - vlucht op brom.

Bij één volk was het kweken van een jonge moeder mislukt door problemen bij het afvliegen.

Opvallend was dat tijdens het inspecteren, zodra de raat buiten de kast was gebracht, de bijen op de raat en masse gingen waaiëren en stertelen alsof een landingsplaats werd aangegeven voor de niet aanwezige koningin. Hetzelfde gedrag herhaalde zich nadat eierleggende werkbijen al een broednestje hadden gevormd.

De eerste aantekening in het nieuwe jaar luidt:

5 januari, eerste sneeuwkllokje in bloei. Ondanks de vorst die we reeds hebben gehad betekent dit 8 dagen eerder dan in 1975 en 1976.

J. A. Zoet, Nieuw Vennepe

ZWERMVOORBEREIDING

Na in voorafgaande artikelen het zwermen op de voet te hebben gevolgd van het moment waarop de oude stok werd verlaten tot het in gebruik nemen van de nieuwe woning, geeft het resultaat van onderzoek aan de Cornell University (New York) door de heer G. F. Comb aanleiding wat dieper in te gaan op de gebeurtenissen die aan het zwermen voorafgaan.

Het meest duidelijke bewijs dat de zwermperiode met rasse schreden nadert wordt geleverd als medio april de eerste darrecellen worden belegd, hetgeen in een later stadium wordt gevolgd door het aanzetten van moerdoppen. In deze periode wordt de koningin op rantsoen gezet zodat de eierstokken, die bijna het gehele achterlichaam vullen, in omvang afnemen en aldus het moertje beter is voorbereid op de komende vliegreis.

Het is de algemeen geldende mening dat bijen die tot een zwerm behoren „mak" zijn en niet geneigd tot steken omdat de hun honingmaag vlak voor vertrek met voedsel hebben gevuld om de tijdspanne te overbruggen waarin de zwerm op zoek is naar een nieuwe woning, in welke periode geen stimulans aanwezig is om nektar/stuifmeel te verzamelen.

Genoemde heer Comb heeft nu aangetoond dat het vullen van de honingmaag van zwermende bijen **niet** een laatste handeling is voor het vertrek, maar dat het onderdeel is van zwermvoorbereiding op lange termijn.

Werkbijen in een volk met zwermplannen bouwen in de honingmaag een voedselvoorraad op waarmee op ongeveer hetzelfde tijdstip een aanvang wordt gemaakt als met het aanzetten van moerdoppen.

Wellicht beïnvloeden beide gedragsuitingen elkaar of komen ze voort uit een andere prikkel. Comb kwam tot dit opzienbarende resultaat door de hoeveelheid opgeslagen voedsel te meten die zich in de honingmaag bevond van afzonderlijke bijen behorende tot volken die toebedreidselen maakten tot zwermen en bijen van niet-zwermende volken. Hij gebruikte voor dit doel het totale gewicht van de honingmaagjes die uit een aantal bijen, nadat ze met een chemische stof waren gedood, werden verwijderd.

Gelijk werd het suikergehalte van deze voedselvoorraad opgemeten.

Voor alle duidelijkheid zullen we het woord „voorraad" vanaf nu alleen gebruiken om het gemiddelde gewicht aan te geven van de honingmaag van een werkbij uit de onderzochte groep.

In **volken die zwermen** bedroeg de voorraad tot ongeveer 10 dagen voor het afzwermen 10 mg; daarna nam het gestaag toe met ongeveer 3 mg per dag tot het een maximale waarde bereikte van 40-50 mg op de dag dat de zwerm vertrok uit de ouderlijke woning.

In elk zwermend volk waren er grote verschillen tussen de voorraad van afzonderlijke bijen maar het was niet terug te voeren tot de regel „zwermende bijen met toenemende- en niet de zwerm vergezellende bijen met gelijkblijvende voorraad".

Veel bijen vlogen aanvankelijk met de zwerm uit, maar het is nog steeds niet duidelijk welk mechanisme de afzonderlijke bij doet besluiten bij de zwerm te blijven of terug te keren naar de woning.

De voorraad van de bijen die terugkeerden had ook weer ongeveer 10 dagen nodig om naar de oorspronkelijke waarde van 10 mg terug te keren. In één volk echter steeg de voorraad naar een nieuw maximum, hetgeen werd gevolgd door het afkomen van een nazwerm.

Er werden tijdens de zwermperiode ook monsters genomen van gelijkwaardige volken die niet zwermen of daartoe voorbereidingen troffen. De voorraad van deze bijen schommelde voortdurend rond de 10 mg.

Ongeveer 20 tot 30 % van het gewicht van een zwerm bestaat uit voedselreserve en nu kunnen we ons de vraag stellen of dit voedsel bestaat uit nektar, de nog niet bewerkte zoetvloestof uit de bloemen, of rijpe honing.

Gelet op het doelmatig functioneren van de bijenstaat kunnen we haast niet verwachten dat er nektar met een laag suikergehalte (weinig potentiële energie) wordt meegenomen.

Bedraagt het gemiddelde suikergehalte van de inhoud van de honingmaag van niet-zwermende bijen 40 %, hetgeen gelijk staat aan nog nauwelijks omgezette nektar, het suikergehalte van de voorraad van zwermende bijen nam vanaf 5 dagen vóór het afkomen van de zwerm toe van 40 % naar 70 % op de dag dat de oude stok werd verlaten. In de volgende vijf dagen daalde dit percentage van de achterblijvende bijen weer tot de gemiddelde waarde van 40 %. Ook hier vormde echter het volk dat een nazwerm opleverde een uitzondering met dien verstande, dat vrij snel na het vertrek van de voorzwerm opnieuw de maximum waarde van 70 % werd bereikt.

Uit het bovenstaande blijkt dus dat de zwermnektar, noch volledig uitgerijpte honing (suikergehalte 80-82 %) mee op reis neemt.

Het toenemen van de voorraad leek niet te worden beïnvloed door de tijd van het jaar, noch door de toestand van de koningin waarmee wordt bedoeld een oude bevruchte of een pas uitgelopen moertje. Het hield, volgens Comb, rechtstreeks verband met de zwermvoorbereiding, voor zover dit valt af te leiden aan de hand van onze huidige kennis.

Het voedselverbruik op de tijdelijke rustplaats bedraagt gemiddeld 2 mg per dag, maar ook hier bestaat er een groot verschil tussen afzonderlijke exemplaren.

Het grootste deel der bijen hing rustig in de tros en hun voorraad nam in de dagen dat het onderzoek duurde langzaam af. Een opvallende minderheid was echter bijzonder actief, ze liepen over de tros, gingen op zoek naar een woonplaats enz. Hun voorraad nam snel af, tot 86 % in drie dagen, door het omzetten van het voedsel in energie. Blijkbaar vulden zij hun voorraad niet aan ten koste van de zogenaamde rustige bijen.

Dr. Eva Crane voegt er aan toe dat een vraag blijft welk proces de bestaande verdeling reguleert tussen actieve en rustige bijen in de tros en tussen bijen die een grote voorraad opbouwen gedurende de zwermvoorbereiding en de bijen die dit niet doen. Bestaat er wellicht een verband tussen deze twee groepen?

Bronvermelding:

Reserach News No 8, een uitgave van the International Bee Research Association.

J. A. Zoet, Nieuw Vennep

STUIFMEELVOORZIENING

in tijden van schaarste betekent een betere overwintering en een goede bestrijding van de Nosema, m.a.w. sterke volken in het voorjaar.

Over dit onderwerp, inzonderheid over de wijze waarop stuifmeel gekonserveerd kan worden, hield de Poolse bijendeskundige Dr. R. Kostecki tijdens een symposium over de biologische aspecten van de Nosema ziekte midden 1976 te Merelbeke in België een voordracht voor de „Permanente kommissie voor pathologie en biologie van Apimonda”.

Toename van de Nosema ziekte

In alle klimaatgebieden, waar de bijen rond een half jaar binnenshuis vertoeven, heeft men te kampen met min of meer ernstige verliezen ten

gevolge van de Nosema. Aangezien ook hier te lande actief wordt gewerkt aan de bestrijding van deze ziekte (in Bunnik is een werkgroep is hiermede doende) is het goed de ontwikkelingen elders bij voortdurende te blijven volgen, waartoe hier een bewerkte vertaling volgt van deze voordracht, als opgenomen in het november-nummer van de ADIZ.

Bij het Nosema onderzoek in Polen werd aan de hand van proeven met bijen (100.000 tot 150.000 per jaar!) aangetoond, dat in de periode van 1971-75 de Nosema toenam van 12 tot 20 %. In de voorgaande periode van 5 jaar schommelde het percentage nog tussen de 6 en 12 %.

Oorzaken

Bij het analyseren van de oorzaken, die hiertoe aanleiding konden geven, kwam men tot de conclusie dat hier niet alleen klimaat- en weersomstandigheden een rol speelden, doch voornamelijk structuurwijzigingen in het leefmilieu, zijnde in dit verband veranderingen in de landbouw.

Het leefmilieu van de bijen in Polen heeft zich in de afgelopen jaren voortdurend verslechterd; hierbij wordt bedoeld op stuifmeelgevend planten, speciaal in de herfstperiode. De oorzaken hiervan zijn:

— het gebruik van herbiciden op akkers, akkerranden en wegbermen. De landbouw vraagt om onkruidvrije cultures, die een grote opbrengst geven; alle daar niet in thuis behorende onkruiden, voor de bijen juist zo nuttig, worden doodgespoten, hetgeen uiteraard ten koste gaat van het nectar- en stuifmeelaanbod;

— door het verkavelen van kleine velden tot grote monocultures worden onkruidrijke akkerranden vernietigd, terwijl overgebleven randgebieden hetzelfde lot ondergaan. Vele bespuitingen gaan dikwijls gepaard met bijenverlies, waarvan de imker doorgaans geen weet heeft.

Voorts wordt gewezen op de manier van oogsten en oogstfrequentie. Vroeger werd éénmaal per jaar gemaaid, waardoor vele bloemen volledig tot ontwikkeling konden komen. Tegenwoordig worden de weiden 2- tot 3-maal per jaar gemaaid, de eerste keer reeds voordat de algemene bloei plaats vindt. De veeteelt vergt in eerste instantie groenvoer, het liefst zo vroeg mogelijk. Op de eertijds zo kleurrijke velden blijft dan niet veel meer over dan de paardebloem.

Deze tendens treffen we evenzeer aan bij ons en in de omliggende landen, zijnde een algemene verarming van de bijenweide. Helaas staat hier niets tegenover, ook geen aanplant van cultuurplanten.

Bij de groenvoerwinning op de akkerbouw wordt zelfs de voorkeur gegeven aan niet-bloeiende planten, hetgeen vooral in de herfst merkbaar is als onze bijen grote behoefte hebben aan stuifmeel.

D stuifmeelbehoefte in de herfst

Bij de overgang in het bijenvolk van zomer naar winterfolk vindt ook een wijziging in de voeding plaats. De werkbij moet extra veel stuifmeel verwerken om het voor de overwintering benodigde „vet-eiwit-lichaam” op te kunnen bouwen; dit is een dikke onderhuidse vet-eiwitlaag in het achterlijf, welke het geheim is van haar 6 tot 8 maanden durende winterbestaan.

De herfstbij gebruikt zeer veel stuifmeel om de produktie van enzymen mogelijk te maken; hiermede wordt het wintervoer, hoofdzakelijk bestaande uit suikers, geïnverteerd (omgezet in druive- en vruchtesuiker). Slechts een goed gevoede bij is daartoe in staat.

Voorts gebruikt de herfstbij stuifmeel voor de verzorging van het laatste broed; het is bekend, dat een bijenvolk met een jonge koningin nog tot ver in de herfst over broed beschikt. Het stuifmeelaanbod in de herfst is dan ook van zeer groot belang; 70 % van de behoefte gebruikt de bij zelf, 30 % is bestemd voor het broed; in het voorjaar is dat juist andersom.

Samenvattend kunnen we stellen: zonder eiwit (stuifmeel) geen enzymen, zonder enzymen geen invertase, m.a.w. geen omzetting van suiker in druive- en vruchtesuiker; zonder stuifmeel geen broedaanzet, zonder broed geen sterke wintervolken; zonder stuifmeel echter ook geen immuniteit tegen de Nosema.

Het Nosema probleem en haar bestrijding is dan ook gelegen in een goede stuifmeelvoorziening.

Wat kan en moet de imker nu doen om deze verzorging veilig te stellen?

Reizen naar gebieden, waar nog laat stuifmeelaanbod is, v.w.b. ons land bijv. de heide en de zeeaster. Verbetering van het stuifmeelaanbod in de herfst, o.a. door aanplant van geëigende herfstbloeiërs of 's zomers een veldje mosterd inzaaien. Samenwerking met de gemeentelijke plantsoenen dienst e.d. voor de aanplant van bomen en struiken, die nog laat in de herfst stuifmeel leveren. Overigens zal ook het beste stuifmeelaanbod niet baten als de herfst geheel verregend of als hitte en droogte de vegetatie doen verdorren.

Er is slechts één gedegen oplossing, de imker moet aan de voorraadvorming gaan doen in tijden van overvloed; slechts dan kan hij een goede inwintering garanderen.

Het conserveren van stuifmeel

— Uit oude raten, bestemd voor afvoer, snijden we de stuifmeel bevattende delen; de boven de stuifmelcellen uitstekende celwanden worden met een broodmes weggesneden. Dit stuifmeel is reeds door de bijen met een melkzuurpreparaat gekonserveerd. Deze brokken stuifmeel worden geplaatst in een goed afsluitbaar vat (glas, emmer e.d.) en overgoten met vloeibare honing; bij gebrek aan honing met sterk gekoncentreerd suikerwater (2 : 1).

Het eindprodukt is twee jaar houdbaar. Het wordt ten tijde van schaarste boven de raten aan het volk toegediend. Indien de temperatuur dit toelaat via de voerbak met verruimde toegangsspleet.

— In tijden van stuifmeeloverschotten, zoals bij bepaalde drachten in het voorjaar (koolzaad), ontnemen we volken de volle stuifmeelramen, de z.g. stuifmeelplanken, om deze als eenheid te conserveren.

In die tijden is het mogelijk ongestraft enkele broedvrije stuifmeelramen weg te nemen. In Polen gebruikt men wel 1 of 2 verticale roosters om de kanramen in dit verband broedvrij te houden.

Bij het conserveren van deze stuifmeelramen is het zaak ze tegen de verschillende belagers, zoals stuifmeelmijt en schimmel te beschermen.

We besproeien de stuifmeelramen met een dunvloeibare suikeroplossing (bloemenspuit) en strooien vervolgens met een zeef poedersuiker over de cellen. Er moet nl. over het stuifmeel een isolatielaag worden aangebracht, die bescherming biedt tegen vocht en mijt.

De aldus geprepareerde ramen bewaren we in een lege broedkamer, die we met paradichloorbenzol of een ander middel tegen de wasmot beschermen.

Het gebruik van de geprepareerde stuifmeelramen

Indien we niet over een herfstdracht beschikken, hangen we midden augustus 2 tot 3 stuifmeelramen te midden van het broednest, nooit aan de kanten van de broedkamer, aangezien dan in de winter schade door schimmelvorming kan optreden.

Drie stuifmeelramen bevatten circa 4 tot 5 kg stuifmeel, hetgeen voor een volk een niet te onderschatten ondersteuning is. Zelfs indien de herfststuifmeeldracht geheel zou uitvallen garanderen deze ramen een goede overwintering van het volk, alsmede een eerste start in het voorjaar.

Beproeving

Van 1974-76 werden op 3 ver van elkaar verwijderde plaatsen vergelijkende onderzoekin-

gen verricht. In elk der drie plaatsen bevonden zich twee proefstanden, t.w. een, waarvan tijdens de voorjaarsdracht bij elk volk 2-4 kantramen met stuifmeel werden weggenomen en een tweede stand, die diende als vergelijkingsobject. Bij de inwintering ontving een deel van beide standen stuifmeelramen midden in het broednest; het andere deel diende als vergelijkingsobject.

Resultaten

De volken, die als beschreven, voorzien werden van stuifmeelramen, hadden in tegenstelling tot de vergelijkingsvolken:

- 50 % minder wintersterfte,
- 30 % meer broed naar de toestand van 1 mei en
- 60 % minder sterfte ten gevolge van *Nosema*,

Na het doden van enkele volken van beide groepen werden bij de **niet** en **wel** met stuifmeelramen verzorgde volken resp. 30 % en 6 % met *Nosema* besmette bijen aangetroffen.

Resumé

We kunnen hieruit duidelijk vaststellen dat de herfststuifmeelverzorging buitengewoon belangrijk is voor de overwintering en voorjaarsontwikkeling van onze bijenvolken. Daarover valt in feite niet meer te discussiëren. Tevens wordt aangetoond, dat de aanwezigheid van stuifmeelvoorraden een uitstekend bestrijdingsmiddel vormt tegen de zo gevreesde *Nosema* ziekte.

Jan van de Veluwe

RAADSEL ZILVERLINDE OPGELOST

Tijdens de bloei van de linde bereikte de redactie van *Bee World* vorig jaar veel meldingen van dode, verlamde of naar het scheen „dronken” bijen onder deze bomen.

Sommige berichten spraken over een dikke laag dode honingbijen of, nog vaker, dode hommels terwijl ook andere bijen tot de slachtoffers behoorden.

Deze taferelen werden achtereenvolgens toegeschreven aan de nektar en/of pollen van de bloeiende linde, chemische bestrijdingsmiddelen of andere onbekende boosdoeners. De meeste berichten kwamen uit streken met een goed doorlaatbare bodem, dus droge gronden, waarbij tevens moet worden opgemerkt dat 1976 in Engeland buitengewoon regenarm was. Ook in het groentje is de laatste jaren meermalen aandacht besteed aan dit euvel (zie nr. 7/8-1975 en 11/76) waarin wordt verwezen naar eerdere proeven waaruit bleek dat zich in linde-

honing een aantal suikers bevinden die giftig zijn voor bijen. Deze voor de bijen giftige suikers bereiken vooral in **droge jaren** een hoge concentratie in lindehoning.

De hoofdschuldige van deze moeilijk afbreekbare suikers is mannose, welke reeds in 1930 door prof. Von Frisch als zeer giftig voor bijen werd bestempeld. Mannose is een gewone suiker die, zonder nadelige verschijnselen, door veel organismen wordt gebruikt o.a. de mens, maar die bij bepaalde insecten een storing in de stofwisseling veroorzaakt.

In de stofwisseling van alle organismen spelen fermenten of enzymen een grote rol. Fermenten zijn stoffen die omzettingen versnellen, zonder zelf te worden veranderd; als voorbeeld dienen de fermenten van het spijsverteringskanaal die een belangrijke rol spelen bij het verteren van voedsel.

Helaas bezitten honingbijen en ook enige andere bijensoorten slechts een zeer geringe hoeveelheid van het ferment dat in staat is de suiker mannose af te breken met als gevolg dat de niet afbreekbare stoffen zich in het bijelichaam ophopen en dit lichaam als het ware vergiftigen.

Door de toegenomen hoeveelheid niet afbreekbare suikers in het bloed zijn de bijen niet bij machte de borstspieren te gebruiken, waardoor het voor hen onmogelijk wordt poten en vleugels te gebruiken zodat een toestand van verlamming optreedt.

Dat sommige van de zogenaamde „wilde” bijen meer tot de slachtoffers behoren dan honingbijen moet wellicht worden toegeschreven aan andere voedingsgewoonten met betrekking tot nektar en stuifmeel.

De zilverlinde *Tilia tomentosa* en de daarvan verder gekweekte soorten *T. petiolaris*, *T. cordata* en *T. orbicularis* zijn het meest bij bijensterfte betrokken.

Ook de bladhoning die later in het jaar van deze lindebomen wordt gewonnen kan dezelfde verschijnselen teweeg brengen, hoewel de ernst van de sterfte varieert van jaar tot jaar en van plaats tot plaats.

De vraag: Giftige nektar bij onze lindesoorten is nu beantwoord.

Het berust op het onvermogen van de bijen om bepaalde suikers die in de lindehoning voorkomen voldoende af te breken.

De hoogste concentratie van moeilijk afbreekbare suikers zal in lindehoning vooral voorkomen in **droge jaren** en op plaatsen met een goed doorlaatbare grondsoort. Hiermee is tevens verklaard waarom het verschijnsel zich niet elk jaar voordoet.

Bee World 3/1977

J. A. Zoet, Nieuw Venne

DE ACARAPIS WOODI

Er is afgelopen zomer 1977 nog al wat deining geweest i.v.m. het feit, dat een aantal Belgische imkers aan onze zuidelijke grenzen (vooral Zeeuws-Vlaanderen) toegang heeft verzocht (en verkregen) tot de koolzaadvelden en later tot de zeeaster.

Bedenkend, dat het gezondheidsonderzoek op bijen in België zeer summier is geregeld en slechts per provincie of nog kleiner gebied is georganiseerd, deels op vrijwillige basis van die bijenhouders, die zich eraan willen onderwerpen, terwijl de vrije in- en doorvoer uit en via Luxemburg en vanuit Frankrijk van ongekeurde bijen is toegestaan, is er inderdaad reden voor grote verontrusting.

Onze Nederlandse bijenstand, welke na alle inspanningen van de laatste jaren als vrij van de gevreesde mijtziekte kan worden beschouwd en welke wij thans onder controle hebben, loopt groot gevaar op nieuwe besmetting door onze Zuiderburen. Hoe zulks wettelijk mogelijk is moge het volgende verduidelijken.

Het zal de meeste imkers wel bekend zijn, dat er een bijenwet bestaat. Deze wet, van 10 januari 1947 beoogt de wering en bestrijding van de besmettelijke bijenziekten. In deze wet zijn bij een latere wet van 20 mei 1955 een aantal artikelen (10-14) vervallen verklaard en in een andere wet (wet op economische delicten) opgenomen, doch deze zijn voor hetgeen volgt van geen belang.

Art. 1 van de Bijenwet valt al meteen met de deur in huis, waar daarin wordt bepaald: „De in- en doorvoer van bijen, raten en gebruikte bijenwoningen is verboden. De rijksbijenteeltconsulenten zijn bevoegd algemene en bijzondere ontheffingen te verlenen. Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden verbonden.”

Gebruik makend van voormelde bevoegdheid heeft op 20 April 1972 de Rijksbijenteeltconsulent te Tilburg in de Staatscourant een beschikking gepubliceerd, waarin te lezen staat: „Van het verbod, gesteld in art. 1. lid 1. van de Bijenwet 1947 wordt hierbij **algemene ontheffing** verleend voor wat betreft de invoer van bijen, raten en gebruikte bijenwoningen van herkomst uit België en Luxemburg.”

Het is mij niet bekend of voormelde beschikking later is ingetrokken, althans is hiervan niets gebleken, zodat deze nog steeds geldt.

Het komt mij dan ook voor, dat op grond van de voormelde **algemene ontheffing** de Belgen geen toegang behoeften te verzoeken. Eenmaal op Nederlands grondgebied gearriveerd zijnde stuitten zij echter op een andere beschikking n.l. „de vervoersbeschikking bijen 1972” waarin de Minister van Landbouw het vervoer van bijen naar met name in die beschikking genoemde gebieden (w.o. Zeeuws-Vlaanderen) slechts toestaat op bepaalde voorwaarden o.a. een gezondheidsverklaring van de rijksbijenteeltconsulent, terwijl het vervoer naar andere dan de voren bedoelde gebieden wordt verboden behoudens ontheffing van de rijksbijenteeltconsulent.

De Rijksbijenteeltconsulent, die eerst door een algemene ontheffing van het invoerverbod de Belgische bijen hier heeft toegelaten, zou dus daarna op diezelfde bijen een gezondheidsonderzoek moeten doen i.v.m. het verdere vervoer.

Dit is echter een wassen neus. Immers, gesteld dat de Belgische bijen in Zeeuws-Vlaanderen de grens zijn overgekomen, dus ingevoerd, dan zijn zij al in dat gebied aanwezig en hoeven zij dus niet meer „naar het gebied” te worden vervoerd. M.a.w. een gezondheidsverklaring is niet meer nodig en de bijen kunnen hun vlieguren starten. Mocht de zo gevreesde mijtziekte worden geconstateerd dan is het kwaad al geschied.

Merkwaardigerwijze is de Belgische Minister van Landbouw op voormeld denkbeeld nog niet gekomen, daar hij op 25 oktober 1972 een brief schreef aan de secretaris van de Belgische Syndikale Kamer voor bijenteelt (gepubliceerd in het maandblad van de Vlaamse Imkerbond, no. 12 van december 1972) waaruit ik citeer:

„Ik heb Uw brief betreffende de moeilijkheden bij het over brengen van bijenkolonies naar Nederland goed ontvangen. Uit deze brief blijkt, dat U op de hoogte zijt van de redenen waarom de Belgische bijenkolonies in Nederland geweigerd worden. In de lijn van Uw voorstel om deze aangelegenheid te laten bespreken op een bijeenkomst van vertegenwoordigers van beide landen, hebben reeds herhaalde contacten plaats gehad tussen mijn diensten en de betrokken Nederlandse dienst. Hieruit is gebleken, dat **wij in het kader van onze huidige structuur niet kunnen voldoen aan de eisen, die door de Nederlandse overheid worden gesteld.**”

Voormelde brief spreekt voor zichzelf. Sinds 1972 is de toestand in België nog niet wezenlijk veranderd, d.w.z. er is nog steeds geen landelijk doorgevoerde controle en de vrije invoer van bijenvolken uit Luxemburg en Frankrijk is nog steeds mogelijk. Ergo!!!

Tot heden werd nog alleen maar in de zuidelijke provincies gepenetreerd, in volgende jaren is de reis naar de Flevopolders te verwachten.

Er is m.i. één eenvoudig middel, om het gevaar te keren n.l. als de Rijksbijenteeltconsulent zijn algemeen ontheffingsverbod van 20 april 1972 intrekt, vóórdat de Belgische Minister van Landbouw er achter komt, dat hij zich destijds heeft vergist en een nieuwe brief aan de Vlaamse imkers schrijft.

Mr. H. A. R. de Mul,
Oostburg.
Lid afdeling West-Zeeuws-Vlaanderen

Kommentaar op het artikel van mr. H. de Mul

Het is niet verwonderlijk, dat men zich juist in het westen van Zeeuws-Vlaanderen bezorgd maakt over de nieuwe ontwikkelingen van de wetgeving ten behoeve van de voorkoming en bestrijding van gevaarlijke bijenziekten. In dit gebied zijn immers in de dertiger jaren de eerste gevallen van aantasting door de mijtziekte (*Acarapis woodi*) door dr. Winkel van de toenmalige Rijksseruminrichting te Rotterdam geconstateerd. Het heeft zeer veel moeite en inspanning van een aantal medewerkers van het rijksbijenteeltconsulentschap te Tilburg gekost om de plaag kwijt te raken.

Daarom is het toe te juichen en te loven, dat mr. De Mul in Oostburg, als direct betrokkene en jurist, zich inzet voor een goede en veilige regeling. Hij heeft getracht dat in zijn artikel zo kort en bondig mogelijk te beschrijven. Het gevaar van deze korthedigheid is echter onvolledigheid en daardoor onduidelijkheid.

Enkele aanvullingen

1. De algemene ontheffing, die mijn voorganger op 20 april 1972 heeft laten publiceren, was vereist op grond van de toen in werking tredende bepalingen van het BENELUXverdrag. **Tegelijk verdwenen o.a. ook de controles aan de interne grensovergangen** op personen en voertuigen.
2. De andere gebieden in de „Vervoersbeschikking 1972” (artikel 3 en 4) betrof die

gemeenten, waarin in de voorafgaande jaren nog besmetting van mijtziekte was geconstateerd (o.a. in het zuiden en midden van Limburg). Het absoluut vervoersverbod in al deze gebieden is thans opgeheven.

3. De Vervoersbeschikking 1972 gold en geldt ook voor de Belgische imkers! De conclusie van de Belgische minister van Landbouw in zijn brief van 25 oktober 1972 was juist; hij heeft zich niet vergist!
4. Sinds begin van dit jaar is echter de toestand wezenlijk veranderd. Er is sinds enkele jaren een nieuwe Gezondheidswet voor dieren in België in werking getreden. Deze wet is met ingang van begin januari van dit jaar ook van toepassing verklaard op alle bijenvolken in de provincie Antwerpen ten noorden van het Albertkanaal. De imkers aldaar zijn verplicht hun bijen te laten onderzoeken bij de provinciale Gezondheidsdienst voor Dieren voor die provincie te Lier. Als ze zich als lid bij deze Dienst aanmelden is het onderzoek goedkoop.
5. Op grond van het Beneluxverdrag moet aan een gezondheidsverklaring, uitgereikt op grond van dit collectieve onderzoek (dus alleen in het noordelijk deel van de provincie Antwerpen) dezelfde waarde worden toegekend als aan een verklaring van de Rijksbijenteeltconsulent in Nederland. Daardoor hadden (voor het eerst in 1977) Belgische imkers het recht te reizen naar de gebieden, omschreven in de Vervoersbeschikking 1972.
6. Met mr. De Mul ben ik eens, dat er „lekken” zitten in het huidige systeem, niet alleen in de provincie Antwerpen. Ik zou niets liever willen, dan dat dit verholpen zou worden. In ieder geval ben ik hem dankbaar, dat hij zich voor deze zaak als jurist wil inspannen.

De Rijksbijenteeltconsulent,
ir. J. J. Pettinga

H.H. IMKERS

Zend vanaf heden al uw

RUWE RAATWAS

rechtstreeks of in verenigingsverband
naar . . .

HONINGZEMERIJ

W. van 't LAND

Telefoon 2607 Barneveld
Desgewenst KUNSTRAAT terug.

* U zult zien, wij betalen de hoogste prijs.

Het zien van bijen (I)

Hoe en wat zien bijen eigenlijk? Het is moeilijk die vraag precies te beantwoorden. Niemand heeft althans tot nu toe een afdoende verklaring daarvan kunnen geven. Toch is er in de loop der tijden heel wat bekend geworden over het oog van insecten, in het bijzonder van het bijeë oog. En nog steeds zijn de wetenschapsmensen bezig de sluier die over het geheim van het zien ligt verder weg te schuiven. Of wij ooit achter de hele „waarheid” zullen komen blijft een open vraag. Tenslotte moeten er wonderen overblijven om ons te kunnen blijven verbazen over de schepping rondom ons heen, immers „Alles te weten maakt niet gelukkig” zegt het oude spreekwoord en dat wordt wel eens vergeten. Voorlopig zullen we trachten aan de hand van een serie korte artikelen de huidige stand van zaken op te maken. Om enig inzicht te krijgen in het zien van bijen ligt het voor de hand om te beginnen met de bouw en de functie van het oog zelf, dat wel zoveel van het menselijke oog verschilt, dat het de moeite waard is het letterlijk en figuurlijk eens nader onder de loep te nemen.

Zoals bekend bestaat het lichaam van een bij net als van andere insecten uit drie delen: kop, borststuk en achterlijf. Alle drie lichaamsdelen zijn opgebouwd uit al of niet beweeglijke ringen, die segmenten of metameren genoemd worden. Elk van de drie gedeelten heeft dus zijn eigen segmentatie of metamerie. Bij het achterlijf of abdómen zijn die ringen duidelijk te zien, omdat de meeste niet vergroeid zijn. In totaal tellen we bij koningin en werkbij 6 en bij de dar 7 abdominale segmenten. Er zijn er in werkelijkheid echter 9, maar bij de vrouwtjes zijn 3 en bij de mannetjes 2 segmenten met elkaar versmolten of gereduceerd tot één ring.

Het borststuk of thórax bestaat eigenlijk ook uit 4 thoracale segmenten, die aan elkaar gegroeid zijn. De vierde ring moet in feite opgevat worden als het eerste achterlijfsegment, zodat we liever spreken van 3 borstringen, vanaf de kop gerekend de prothorax, de mesothorax en de metathorax, dus het voor-, midden- en achterborststuk, waarvan de prothorax iets minder versmolten is dan de beide andere segmenten.

Aan het borststuk zitten een aantal gepaarde en zeer belangrijke aanhangsels of extremiteiten vast, nl. de poten en de vleugels. Aan elke

borstring bevindt zich een paar poten, steeds bestaande uit 5, eigenlijk 9 leden. De 2 paar doorzichtige, met donshaartjes bezette vleugels zitten maar aan twee ringen vast, de meso- en metathorax. Het zijn echter geen echte aanhangsels, maar bladvormige uitstulpingen of huidplooiën. Om poten en vleugels goed te doen functioneren is veel spierweefsel nodig en het is te begrijpen waarom vooral vogels, zoals de biemees (koolmees), verzot zijn op dit eiwitrijke stukje van het bijelichaam.

Ook de kop of schedel (cáput of céphalon) bestaat uit een versmelting van ringen, in dit geval 6 capitale of cephalé segmenten. Behalve het paar voelsprietten of antennen en de mond-delen bezit dit kopkapsel 2 samengestelde en 3 puntogen, waarover we het de volgende keren zullen hebben. Chr. Maillie, Zutphen

Oogst en Dracht

Was het Nederlandse vakantieweer in 1977 teleurstellend, als immer mogen we best tevreden zijn. Hoewel de temperatuur in de drie zomermaanden juni, juli en augustus een weinig onder normaal bleef, het aantal sombere dagen vrij groot was en de regen plaatselijk overvloedig op ons neerdaalde, valt de geogste hoeveelheid zomerhoning volgens informatie nergens tegen.

Ook in september moesten we het zonder een periode met mooi nazomerweer stellen en halverwege de maand kwam in het oosten reeds flinke nachtvorst voor als uitvloeisel van een noordelijke luchtstroom waarmee we vanaf 20 maart vrij veel te stellen hebben gehad. Twintig september werden voor de laatste maal de honingkamers van de volken gelicht (10-15 pond van de symph. waarover in een ander artikel meer) en werd gelijk een begin gemaakt met afvoeren. De broedstand liep uiteen van vijf ramen in de afleggers tot 9 in de sterkste volken.

Het voer werd vlot opgenomen, waarbij weinig overlast van wespen werd ondervonden. De symphoricarpus werd nog dagelijks bevlogen tot het stormachtige weer van begin oktober er een eind aan maakte. De laatste paar dagen worden we verrast met vrij hoge temperaturen en er wordt nog veel stuifmeel verzameld van late bloeiers als sedum spectabilis, asters, bruidssluier (komt veel voor als begroeiing van schuttingen) en zelfs nog wat herik.

Resumé: In het westen was 1977 een goed bijen- en honingjaar. J. A. Zoet

AFDELINGSNIEUWS

AFD. DE WIJK

Zaterdag 15 oktober j.l. zijn 3 van onze leden, mevr. H. Brai-Vos, mevr. V. Muller-Koning en de hr. M. Brals, geslaagd voor de cursus bijenteelt voor beginners.

Het examen en de cursus werden gehouden in Hoogete, georganiseerd door de plaatselijke vereniging.

Zij kregen elk een vijftigtal vragen te beantwoorden. Wij zijn blij met deze nieuwe leden, omdat de laatste jaren het ledental dalende was. Veel oude leden hielden er mee op vanwege hun leeftijd.

Thans is het ledental weer stijgende door de activiteiten van enkele jonge imkers.

Twee maal werd een stand gehuurd bij tentoonstellingen, waar het wel en wee van de bijen te bezichtigen was.

Overdag was ons oudste lid, de hr. Jansen hierbij aanwezig om de schoolkinderen te vertellen over de bijen, en 's avonds enkele jonge imkers.

Deze tentoonstellingen hebben enkele leden opgeleverd, maar wat voor ons belangrijk was is, dat er zoveel interesse bestond dat wij het komende jaar kunnen starten met een cursus voor beginners, dit levert automatisch nog meer leden op.

Wanneer er in onze omgeving nog personen zijn die deze cursus willen volgen, dan kunnen zij zich hiervoor nog opgeven bij onze secretaris, de hr. A. Broekert, Poeleweg 9, Ilhorst, post De Wijk, tel. 05224-1586.

A. Muller

AFD. AMSTELLAND

Voor de tweede maal in successie werd te Amstelveen een cursus „Bijenteelt voor Beginners” gehouden, waarvoor 28 personen zich lieten inschrijven. Drie deelnemers trokken zich terug.

Op zaterdag 5 februari 1977 startte deze cursus onder de sublieme leiding van de heer J. Kaal te Amsterdam.

Toen na een aantal theorielessen de praktische zijde van het imkeren werd bekeken, beschikten een groot aantal cursisten over één of meer eigen volken, deels door aankoop, deels doordat zij reeds imkerden.

De eindles werd bijgewoond door 24 cursisten, die na afloop, onder het genot van een kopje koffie, het getuigenschrift uit handen van de heer Vunderink, voorzitter van de afdeling „Amstelland”, in ontvangst konden nemen.

Namens de cursisten werd door één hunner, de heer Kaal, een passend cadeau overhandigd hetgeen vergezeld ging van een paar smeuge opmerkingen.

De volgende personen behaalden het getuigenschrift: De dames: Van Eikelenboom-Van Diemen, Galjart-Witmer, Hagenaars, Kleebblad, Van ter Meij-De Winter, Mus-De Haas, Oordijk, en de heren: Brand, Bremmer, Dekker, Van Egmond, Van Eikelenboom, Lemmers, Maclean, Van ter Meij, E. Mus, J. Mus, Oostveen, Oranje, Van Willegen, Woortman, Zandstra en Zeilinga.

Gezien de toenemende animo voor het houden van bijen zal een volgende beginnerscursus wel niet lang op zich laten wachten. Uiteraard zal met een cursus voor gevorderden worden gestart, maar over de beëindigingsdatum is nog niets vastgesteld.

H. S. Kooij

AFD. BERGUM E.O.

In Veerwouden hielden de zakendoende middenstanders voor het eerst een grote wapenschouw. In een keurige caravanloods van 1100 m² waren een 40-tal stands ingericht en met moeite hebben wij ook een ruimte weten te bemachtigen. Een 12-tal prachtige foto-sets van het Bijenhuis, een bevolkte observatiekast, een antieke honingpers, diverse korven en kasten, verkoop van honing en kaarsen, een toestel om mede te maken, alles samen vormde een zeer gevarieerde stand waarvoor enorme belangstelling bestond. We hebben 13 kg kunststraat tot kaarsen verwerkt, welke gretig aftrek vonden. Onze afdelingskas werd door een en ander behoorlijk gespekt en ook hebben zich enkele nieuwe leden opgegeven. De H.A.B.-beurs werd door meerdere activiteiten een groot succes, waarvan ook wij een graantje meepeken.

D. de Vries, secr.

AFD. ZWOLLE

Op 17 november houdt onze afd. haar najaarsbijeenkomst in het wijkcentrum „De Weijensbelt”, Kampherbeeklaan 62, Berkum. De hr. Duyvetter zal o.a. een drietal films vertonen, terwijl er voor de leden een honingkeuring gehouden wordt. Leden van omliggende afdelingen zijn ook van harte welkom. Evenals voorgaande jaren organiseert onze afdeling het komende jaar weer cursussen bijenteelt. Voor deelname aan de cursus beginners of gevorderden kunt U zich wenden tot A. H. Hartman, Beukenallée 15, Zwolle, tel. 05200-18867.

H. Pries, secr.

AFD. DORDRECHT

Door de afd. Dordrecht werd een cursus Bijenteelt voor Beginners gehouden waaraan door 18 personen werd deelgenomen. Cursusleider was de hr. P. D. Jansen uit Andel. Alle deelnemers verwierven het getuigenschrift. De gelukkigen waren: J. Korteweg, Dordrecht; W. H. de Reede, Maasdam; A. Maaskant, C. Leep, H. Leep, S. Leep, R. v. Elderen, allen uit Strijen; J. J. Peetoom, Papendrecht; mevr. A. Ros-Borsje, Nieuw Lekkerland; A. de Jong, Groot Ammers; J. J. Landsmeer, W. A. Boevé, mevr. G. J. aan de Wiel, N. aan de Wiel, C. P. aan de Wiel, allen uit Dordrecht; A. v. d. Velden, Rotterdam; H. M. Tiggeelaar, Lekkerkerk en F. van der Voorde, Papendrecht. Als bijzonderheid kan worden vermeld dat de jongste deelnemer, Sjaak Leep, 10 jaar is.

A. van 't Hoff, secr.

AFD. BOMMELERWAARD

Op 20 september vond in de Chr. Landbouwschool te Bruchem de eindles van de cursus voor beginners plaats. Uit handen van de leraar de hr. E. Klip mochten 13 cursisten hun getuigschrift in ontvangst nemen. De geslaagden zijn Th. van Mil, Ammerzoden; J. v. Oudheusden, Waardhuizen; J. W. Zonneveld, Brakel; H. W. v. Houten, Kerkdriel; mevr. J. G. Koppetein, D. Koppetein, Hedikhuizen; A. C. v. Houten, Rossum; mevr. D. v. Loveren-v. Kempen, Velddriel; W. J. S. P. M. Huijbrechts, Vlijmen; C. G. Kroes, L. v. d. Zijden, Zaltbommel en G. Kanselaar, Zuilichem.

De eindles werd bijgewoond door Ir. Pettinga, rijks-bijeneeltconsulent en de hr. Westraten, Gecommitteerde van het Landbouwonderwijs. Met deze twee heren werd na het officiële gedeelte nog een uurtje van gedachten gewisseld. De verschillende vragen uit de cursistenkring werden door deze deskundigen op boeiende en leerzame wijze beantwoord.

Op een buitengewone ledenvergadering op 4 oktober, naar aanleiding van de vacature voor H.B.-lid voor de groep Betuwe werd ons lid de hr. J. W. M. Janssen met grote meerderheid van stemmen kandidaat gesteld. De rest van de avond werd verzorgd door de hr. Duyvetter, leraar bijenteelt in alg. dienst.

Zijn lezing, toegelicht met dia's over „Zomaar wat over bijen en imkers“, werd op zeer humoristische wijze gebracht, zodat bij de aanwezigen, naast de opgestoken kennis over bijen, bloemen en imkers, ook nog gratis de lachspieren in werking werden gezet.

G. v. d. Linden, Waaldijk 13, Zuilichem

AFD. SCHOUWEN-DUIVELAND

Het was zaterdagmorgen in de zaal van „Hotel van Oppen“ te Zierikzee een enigszins gespannen toestand. De gevorderden deden 's morgens eerst schriftelijk examen, waarna de beginners mondeling aan de tand werden gevoeld. Interessant was dat na de officiële vragen aan de beginners de gevorderden hun ook nog vragen mochten stellen. De vragen die toen los kwamen waren velerlei, maar bijzonder leerzaam. De cursussen voor gevorderden en beginners werden gegeven door de voorz. van de afd. L. J. B. v. Geffen; namens de Inspectie voor het Landbouwonderwijs was de hr. J. A. de Baar uit Goes aanwezig, die de diploma's uitreikte aan: A. v. Drie, Schuddebeurs (gem. Brouwershaven); M. C. Houtekamer, Bruinisse; L. Kloet, Haamstede; Th. J. de Kuiper, Haamstede; J. C. Meerman, Oosterland; G. A. J. de Vet, Bruinisse; mej. M. Verhulst, Zierikzee; C. L. v. d. Wekken, Kerkwerf van de cursus Gevorderden en voor de Beginnerscursus aan: G. J. Buth, Dreischor; J. G. Dikhooff, Noordgouwe; A. G. Fluyt, Zierikzee; mej. M. A. C. F. v. Geffen, Zierikzee; G. Hidskes, Renesse; A. A. M. v. d. Hoeff, Renesse; A. L. Keyzer, Stellendam; J. Matthews, Noordgouwe; A. Meyer, Renesse; L. v. Nimwegen, Sommelsdijk; M. v. Nimwegen, Sommelsdijk; N. Nolet, Goedereede; mevr. E. P. Nolet v. d. Linden, Goedereede; D. Rijpkema, Haamstede; W. Veldhuis, Middelharnis; mej. E. v. d. Wekker, Haamstede; J. Vijffhuizen, Sommelsdijk; D. en A. Hoogzand, Sommelsdijk.

Na het uitreiken van de diploma's zei de hr. de Baar, voor het eerst voor een dergelijke gebeurtenis op Schouwen-Duiveland, dat de resultaten naar zijn inzicht op het hoogste plan staan. Dit is te danken aan twee factoren: de inzet van de cursisten en van de lesgever en van weerskanten is daaraan hard gewerkt. Zowel leraar als cursisten wenste hij van harte

proficiat met het behaalde succes. Namens de groep beginners dankten de heren Hidskes en v. Nimwegen hun leraar en boden hem een boekenbon. Namens de gevorderden sprak de oudste cursist de hr. L. Kloet; hij dankte de afd.voorz. en leraar en prees zijn manier van lesgeven. Het valt niet mee de oudere les te geven, vond hij, maar we hebben toch veel geleerd. Hij bood een enveloppe met inhoud aan en de hr. de Kuiper nog een fles wijn. Namens het bestuur sprak de afd.secr. J. Fluyt. Hij dankte de hr. v. Geffen voor het geven van de cursussen, wees op het belang hiervan voor de afd. (meer leden) en sprak de hoop uit dat het geleerde in praktijk zal worden gebracht omdat het anders snel wordt vergeten.

Voorts wees hij op de vermindering van het aantal drachtplanten. Hij vroeg allen hun bijdrage te leveren om ook het drachtplantenareaal te vergroten.

Daarvoor zei hij is het nodig allerlei instanties zoals o.a. de Rijks- en Provinciale Waterstaat, Staatsbosbeheer en de Plantsoendiensten hiervoor te interesseren. Ten slotte dankte de hr. v. Geffen de sprekers van deze morgen en wenste de geslaagden geluk met hun diploma. Aanvankelijk zei hij, was het niet mijn bedoeling toen ik 3 jaar geleden begon met de cursus bijenteeltleraar om cursus te gaan geven. Het bestuur heeft me er echter van weten te overtuigen dat het een noodzaak en een plicht was waar ik niet onder uit kon. Het enthousiasme van de cursisten zorgde ervoor dat ik er geen spijt van heb gehad. In zijn slotwoord spoorde de hr. Hendrikse een ieder aan vrienden en kennissen op te wekken bijen te gaan houden.

AFD. LUNTEREN

Onze afd. heeft lange tijd niets van zich laten horen.

Maar dat onze vereniging nog springlevend is zal u duidelijk worden als u het volgende leest. Op 28 september deelde mevr. v. Dijk uit Zeist aan 12 personen, waaronder 4 dames, het diploma uit van Gevorderd Imker. Dit gebeurde in een vergadering met 41 aanwezigen. Een jaar geleden werden 17 diploma's „Beginnend Imker“ uitgereikt. En wist u dat 2 jaar geleden onze afd. nog maar 22 leden telde en dat er toen vergaderingen waren met nog geen 10 aanwezigen. En ondanks het feit dat er 8 leden afgeschreven zijn door overlijden, verhuizen enz. is ons ledenbestand nu 49. Vanwaar de grote toeloop? Hier enige activiteiten van de laatste 2 jaar. Het begon met de viering in 1975 van ons 75-jarig bestaan.

Grote tentoonstelling + filmvertoning in de Beatrixschool voor de lunterse bevolking; speciale rondleidingen voor de hoogste klassen van de lagere scholen; een mooie bijenstand bij „Lunteren Present“, een grote manifestatie van alle lunterse verenigingen; het bouwen van een prachtige verenigingsstal in de tuin van mevr. Tulp aan de Boslaan; het organiseren van 4 korfvlecht cursussen; het behalen van een eerste prijs met het versieren van een wagen op bevrijdingsdag; het gezamenlijk timmeren van bijenkasten; het gezamenlijk bezoeken van bijenmarkten; het op touw zetten van uitstapjes naar de Ambrosiushoeve, Kalmthout en heidetuinen; het collectief reizen naar de drachtgebieden en regelmatig verenigingsnieuws in het Lunters Nieuwsblad en de Barneveldse Courant.

U ziet wel, door het ontwikkelen van allerhande activiteiten heeft Lunteren, de bakermat van de landelijke vereniging „Tot Bevordering der Bijenteelt“ een gezond verenigingsleven.

Red. Hulde !!

R. v. d. Laar, secr.

AFD. EERBEEK

Onder zeer gunstige weersomstandigheden werd op 24 sept. j.l. te Eerbeek de 69ste honing- en bijenmarkt gehouden. Al vroeg in de ochtend waren de honingaanvoerders bezig hun product zo gunstig mogelijk uit te stallen. Ook op het terrein naast het honingverkooplokaal was weer voor elk wat wils: oude ambachten, voorlichtingsstand, een uitgebreid arsenaal imkersbenodigdheden, welfare, natuurbescherming Oost Veluwe, het beslaan van paarden enz. Alles heeft er dit jaar aan meegewerkt van deze 69ste markt een bijzonder goed geslaagde markt te maken. Er was gelukkig weer een redelijke aanvoer van heideraathoning en heidehoning in flacons, terwijl het schitterende nazomerweer er in belangrijke mate toe bijdroeg dat het op het marktterrein aangenaam toeven was. Om 11 uur kon de voorz. de hr. A. H. Verbeek in zijn openingswoord zijn grote voldoening uitspreken over de enorme belangstelling. Hij memooreerde dat het seizoen 1977 voor de imkers in het algemeen een redelijk goed seizoen was geweest en dat er dit jaar gelukkig weer eens een flinke hoeveelheid heidehoning van zeer goede kwaliteit was aangevoerd. De zilveren wisselbeker voor de mooiste heideraathoning, al enkele jaren gewonnen door de hr. Schwieters uit Dedemsvaart, ging dit jaar over in handen van de hr. G. J. Jansen uit Borculo, die door zijn inzending buitengewoon mooie raathoning in ramen bewees zijn vak goed te verstaan. Voor deze prestatie mocht hij tevens een daverend applaus van het talrijke publiek in ontvangst nemen. Na het openingswoord van de voorzitter werden de namen van de prijswinnaars bekend gemaakt. Er was meteen een stormloop op de heideraathoning en het verkooplokaal was dan ook letterlijk te klein om de grote stroom kooplustigen te kunnen verwerken. Tot 4 uur 's middags was er zeer veel belangstelling en werden goede zaken gedaan. Ook de standhouders op het buitenterrein hadden over belangstelling niet te klagen. De eerbeekse muziekvereniging „De Eendracht“ heeft, traditiegetrouw, weer veel bijgedragen tot de gezellige sfeer.

D jury was van oordeel dat de honing van zeer goede kwaliteit was met een extra compliment voor enkele inzendingen raathoning. De kwaliteit van de bijenvolken varieerde van zeer goed tot heel matig.

Er was aangevoerd 1200 pond heideraathoning en 4400 flacons honing. De eerste soort heideraathoning werd verkocht voor prijzen tussen f 7,50 tot f 8,— per pond en de prijzen honing in flacons varieerden van f 4,75 tot f 5,25 per flacon. In totaal waren er 45 bijenvolken aangevoerd, overwegend korfolken en minder dan andere jaren. De prijzen varieerden van f 40,— tot f 65,—. Van de kastvolken beschikken wij niet over gegevens. De prijswinnaars. Voor de grootste inzending raathoning: 1. firma Schwieters, Dedemsvaart; 2. G. J. Jansen, Borculo. Voor de grootste inzending honing van prima kwaliteit: 1. G. J. Jansen, Borculo; 2. firma Schwieters, Dedemsvaart. Voor de prachtigste heideraathoning in ramen: 1. G. J. Jansen, Borculo, 2. Firma Schwieters, Dedemsvaart. Voor de prachtigste heideraathoning in korven: 1. van Holland, Veenendaal; 2. Niet toegekend. Voor de zuiverste heidehoning in flacons: 1. G. J. Jansen, Borculo; 1. Kandelaar, Soest en 2. v. d. Laan, Emmeloord.

Voor de zuiverste bloemenhoning in flacons: 1. v. d. Laan, Emmeloord; 2. Leefderink, Soest. Voor de grootste aanvoer bijenvolken: Hier waren drie aanvoerders die voor een 1ste prijs in aanmerking kwamen. Het waren Veldhoen uit Tonden; Beens, Dribergen en Klooster, Borculo. 2. Zwiegerijs, Renkum. Voor het mooiste en beste korfvolk: 1. B. Gieteling, Hall en 2. Bronkhorst, Hoenderloo. Voor het mooiste kast-

volk: 1. Eksterkate, Borculo; 2. Klooster, Borculo. Voor de best gesorteerde inzending bijenwoningen en imkersgereedschappen: 1. v. Dam, Jubbega, 2. Bijenhuis, Wageningen.

Secr. afd. Eerbeek

IN MEMORIAM

Op 20 september j.l. overleed in de hoge ouderdom van 94 jaar de laatste der medeoprichters van de afd. Eck en Wiel, opgericht 17 januari 1911, de heer

D. A. G. VERBRIGH

Gedurende bijna een halve eeuw heeft hij als voorzitter de afd. gediend en mede hierdoor er zijn stempel op gedrukt. Zijn karakter kenmerkte zich door een grote eenvoud, hulpvaardigheid en nauwgezette plichtsbetrachting. Zijn nagedachtenis zal in dankbare herinnering in de afd. blijven voortleven.

Best. en leden afd. Eck en Wiel e.o.

Het bestuur en leden van de afdeling Baarn geven met leedwezen kennis van het overlijden op 28 september 1977 van onze oud-secretaris, de heer

J. JANSEN

in de leeftijd van 71 jaar.

Zijn liefde en eerbied voor alles wat de natuur voortbracht alsmede zijn nauwgezette plichtsbetrachting en prettige omgang zullen steeds in onze herinnering blijven voortleven.

Hij ruste in vrede.

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zn., Jubbega (Fr.), tel. 05165-1382 kan U alles leveren voor de Moderne Bijenteelt.

Kunstraat, Bijenwoningen en Onderdelen uit eigen werkplaatsen.

Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

J. G. DE ROEVER: BIJEN EN BIJENHOUDEN

De 2e druk van dit nederlandstalige standaardwerk over bijenteelt is door de auteur aangevuld met een uitgebreid register en door hem van een nieuwe inleiding voorzien. Het 640 pagina's tellende boek, met ruim 400 foto's en afbeeldingen is in linnen gebonden. Het register (32 pag.) is ook los verkrijgbaar voor de bezitter van de 1e druk.

DE INTEKENPRIJS van Boek met Register is f 46,50, excl. verzendkosten.

Na 15 november 1977 is de prijs f 62,50.

HET REGISTER kost f 5,—, incl. verzendkosten.

INTEKENEN tot 15-11-'77 bij:

**Bijenhuis, Wageningen.
Honingzemerij Het Zuiden, Boxtel
Fa. van Dam, Jubbega.
De erkende boekhandel.**

In verband met het niet opnemen van deze advertentie in het oktober-nr. is er voor de leden van de vereniging nog de mogelijkheid van intekenen tot 1 december 1977 bij het Bijenhuis in Wageningen.

BIJBOEK 1: J. W. SCHOTMAN „HANDBOEK DER MODERNE BIJENTEELT” is nog leverbaar. Prijs f 69,50.

UITGEVERIJ KONSTAPEL, POSTBUS 1439, GRONINGEN, telefoon 050 - 12 34 44

SPEURBIJTJES

Tarief: tot 20 woorden f 6,50, elk woord meer 35 cent. Bij vooruitbetaling te voldoen op giro-nummer 823276 van de Ver. tot Bevordering der Bijenteelt te Wageningen. Bij 11 keer plaatsen 10% korting. Inzendtermijn voor de 10e van de maand voorafgaande aan de maand van plaatsing. De redactie aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud.

TE KOOP GEVRAAGD: partijen **Nederlandse honing**, o.a. koolzaad-, zomer en heidehoning: Wij bieden hoge prijzen. **HET BIJENHUIS**, te WAGENINGEN, tel. 08370-12863.

TE KOOP GEVRAAGD: **Bijenvolken zowel korven en kasten en verdere imkersbenodigdheden**. Alles tegen contante betaling en aan huis afgehaald.
Bijenstand „DE BIJENKORF” sinds 1897, Meentweg 103, Eemnes, (Utrecht). Tel. 02153 - 8 67 04.

Wij verkopen kerngezonde **BIJENVOLKEN** onder volle garantie. Kom vrijblijvend eens kijken. Bijenpark BRULLEMAN, Zandpad 42a, Breukelen. Tel. 03462 - 13 03.

Wij verkopen **SPAARKASTEN** van mooi tropisch hechthout, ook in bouwpakket. Van dit hout ook **ZESRAMERS**. Simplex-kasten in goede staat vanaf f 75,—. Ook leveren wij **IMKERSARTIKELEN**, slingers, kunstraat, pijpen, handchouwen, bijenkappen en sluiers, draad, vorken, korven en kiepen enz. enz. Breng ons eens een bezoek, wij zijn alle dagen geopend ook zaterdag, zondags gesloten. **Bijenpark BRULLEMAN**, Zandpad 42a, Breukelen. Tel. 03462-13 03.

GEVRAAGD: Bijenvolken in kasten en korven, en verder alle voorkomende bijenmateriaal. Betaling contant. Bijenpark BRULLEMAN, Breukelen. Tel. 03462 - 13 03. Van ouds bekend.

TE KOOP: gebruikte Simplexkasten. Tevens kopen wij alle soorten Nederlandse Bijenhoning. C. v. Holland, Dijkstraat 118, Veenendaal. Tel. 08385 - 1 37 95, b.g.g. 08385 - 1 02 02.

TE KOOP GEVRAAGD: **Ruwe en zuivere Bijenwas**, **Honing en Waszemerij „DE BIJENKORF”** Eemnes. Telefoon 02153 - 8 67 04.

TE KOOP: Prima sterke bijenvolken in kasten, korven en op ramen. **Bijenstand „DE BIJENKORF”** sinds 1897, Meentweg 103, Eemnes. Telefoon 02153 - 8 67 04.

VOOR ALLE IMKERSARTIKELEN naar **Bijenstand „DE BIJENKORF”**, Eemnes. Telefoon 02153 - 8 67 04.
Prijscourant op aanvraag.
Tevens hebben wij nog wat honing voor de wederverkoop.

WIJ KOPEN: **Inlandse Bijenhoning, Ruwe - Zuivere Bijenwas, Propolis, Honing- en Waszemerij ARKADIA Lochem**. Telefoon 05730 - 18 27/22 19.

OPENLIJK DANK aan imker Wijnbelt, die mijn 24 volken verzorgde tijdens mijn uitgeschakeld zijn. Hij was de enige van de vereniging die de daad bij het woord voegde en hielp! Amsterdam, J. A. Dekker.

AANGEBODEN: ABC and XYZ of Beeculture f 40,—
The Dancing Bees (von Frisch) f 15,—
Beekeeping f 35,—
500 Answers f 6,—
en anderen. Tel. 02150 - 1 23 16.

TE KOOP: 5 bijenvolken in kasten met zinken dak, allen simplexmaat, met broedkamer, honingkamer en koninginrooster. Tel. 05164 - 2 63.

GEVRAAGD: Oude bijenboeken, ook buitenlandse, Groentjes 1898 tot 1921, prenten, foto's, oud bijengereedschap. Atze Dijkstra, Kampingerhof 6, Oosterwolde, Fr., tel. 05160 - 24 39.

TE KOOP: 6 solide spaarkasten. Goed bevolkt en opgevoerd. Prima voor beginners. A. Dijkstra, Eemstraat 18, Soest, tel. 02155 - 1 55 04.

TE KOOP GEVRAAGD: Heideraathoning. Honinghandel „Holland” BV., Ruychaverstraat 25, Den Haag, tel. 070 - 55 11 14.

TE KOOP: Zuivere Ned. voorjaars-, zomer-, dopheide- en heidehoning. Min. afname 50 kg. J. W. Jansen, Langedijk 3, Silvolde, tel. 08350 - 38 93 - b.g.g. 43 23.